

**SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA
V NITRE**

FAKULTA EKONOMIKY A MANAŽMENTU

2118029

ANALÝZA ŽIVOTNEJ ÚROVNE OBYVATEĽSTVA SR

2010

Bc. Veronika Ondrišová

**SLOVENSKÁ POĽNOHOSPODÁRSKA UNIVERZITA
V NITRE
FAKULTA EKONOMIKY A MANAŽMENTU**

ANALÝZA ŽIVOTNEJ ÚROVNE OBYVATEĽSTVA SR

Diplomová práca

Študijný program:	Kvantitatívne metódy v ekonómii
Študijný odbor:	3.3.24 Kvantitatívne metódy v ekonómii
Školiace pracovisko:	Katedra štatistiky a operačného výskumu
Školiteľ:	Ing. Miriam Pietriková, PhD.

Nitra 2010

Bc. Veronika Ondrišová

Čestné vyhlásenie

Podpísaná Veronika Ondrišová vyhlasujem, že som záverečnú prácu na tému „Analýza životnej úrovne obyvateľstva SR“ vypracovala samostatne s použitím uvedenej literatúry.

Som si vedomá zákonných dôsledkov v prípade, ak uvedené údaje nie sú pravdivé.

V Nitre 14. apríla 2010

Pod'akovanie

Touto cestou vyslovujem pod'akovanie pani **Ing. Miriam Pietrikovej, PhD.** za pomoc, odborné vedenie, cenné rady a pripomienky pri vypracovaní mojej diplomovej práce.

Abstrakt (v štátnom jazyku)

Hlavnou témou diplomovej práce je analýza životnej úrovne obyvateľstva v Slovenskej republike v období rokov 2000 – 2008, pričom sa orientujeme na ukazovatele vypovedajúce o kvalite života v krajine. V prvej kapitole uvádzame stanoviská autorov, ktorí sa danou problematikou zaoberajú. Druhá kapitola obsahuje informácie o cieľoch práce, tretia kapitola je venovaná metodike práci a materiálu, ktorý bol použitý pri spracovaní témy diplomovej práce. Vo vlastnej práci sa najskôr venujeme analýze makroekonomických ukazovateľov, od ktorých sa životná úroveň obyvateľov odvíja, následne podrobnejšie analyzujeme príjmy a výdavky obyvateľstva, aj v členení podľa jednotlivých spoločenských skupín a nakoniec analyzujeme index ľudského rozvoja, ktorý indikuje sociálne postavenie krajiny.

Kľúčové slová: životná úroveň, Slovensko, hrubý domáci produkt, nezamestnanosť, inflácia, príjmy, výdavky, index ľudského rozvoja

Abstrakt (v cudzom jazyku)

The main topic of the diploma thesis is the analysis of the living standard in Slovak republic during the years 2000 – 2008. We aim at indicators related to life quality in the country. In the first chapter we introduce viewpoints of the authors who deal with the topic. The second chapter contains information about the aims of the thesis, the third chapter is devoted to methodology of the thesis and material that has been used by elaboration of the diploma thesis topic. In the practical part of the thesis we at first analyze macro-economic indicators which the living standard depends on, consequently we analyze incomes and costs of the population in more detail, also in the classification of individual social classes and finally we analyze human development index which indicates social status of the country.

Key words: living standard, Slovakia, gross domestic product, unemployment, inflation, incomes, costs, Human Development Index

Obsah

Obsah	5
Zoznam obrázkov	7
Zoznam tabuliek	8
Zoznam skratiek a značiek	9
Úvod	10
1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí	12
1.1 Vymedzenie pojmu životná úroveň	12
1.2 Charakteristika ukazovateľov životnej úrovne	18
1.2.1 Hrubý národný produkt a hrubý domáci produkt	19
1.2.2 Nezamestnanosť.....	20
1.2.3 Inflácia	22
1.2.4 Príjmy a výdavky obyvateľstva	24
1.2.5 Index ľudského rozvoja	26
1.3 Životná úroveň na Slovensku	27
2 Cieľ práce	32
3 Metodika práce a materiál	34
4 Vlastná práca	36
4.1 Celková výkonnosť ekonomiky – prvý signál vypovedajúci o životnej úrovni obyvateľstva SR.....	36
4.1.1 Hrubý domáci produkt	37
4.1.2 Nezamestnanosť.....	41
4.1.3 Okunov zákon v podmienkach SR.....	46
4.1.4 Inflácia	48
4.2 Analýza príjmov obyvateľstva.....	50
4.2.1 Priemerná nominálna mesačná mzda na Slovensku	50
4.2.2 Analýza čistých peňažných príjmov domácností.....	51
4.2.3 Čisté peňažné príjmy domácností podľa spoločenských skupín	53

4.3	Analýza výdavkov obyvateľstva.....	56
4.3.1	Analýza čistých peňažných výdavkov domácností	56
4.3.2	Čisté peňažné výdavky domácností podľa spoločenských skupín	58
4.4	Index ľudského rozvoja	62
	Záver	66
	Zoznam použitej literatúry	70
	Prílohy	74

Zoznam obrázkov

Obr. 1	Tempo rastu reálneho HDP Slovenskej republiky (%)	38
Obr. 2	Vývoj HDP na obyvateľa v SR (tis. PKS) a jeho tempo rastu (%)	41
Obr. 3	Priebeh miery nezamestnanosti v SR (%)	42
Obr. 4	Vývoj počtu nezamestnaných v SR podľa vekových skupín (tis. osôb)	43
Obr. 5	Vzdelanostná štruktúra nezamestnaných v SR (tis. osôb).....	44
Obr. 6	Vývoj počtu nezamestnaných v SR podľa dĺžky trvania nezamestnanosti (tis. osôb)	45
Obr. 7	Vyjadrenie Okunovho zákona v podmienkach SR.....	47
Obr. 8	Vývoj inflácie v SR (%)	49
Obr. 9	Vývoj priemernej nominálnej mesačnej mzdy v SR a jej tempo rastu (%).....	51
Obr. 10	Vývoj čistých peňažných príjmov – domácnosti zamestnancov	53
Obr. 11	Vývoj čistých peňažných príjmov – domácnosti SZČO	54
Obr. 12	Vývoj čistých peňažných príjmov – domácnosti starobých dôchodcov.....	55
Obr. 13	Vývoj čistých peňažných výdavkov – domácnosti zamestnancov	59
Obr. 14	Vývoj čistých peňažných výdavkov – domácnosti SZČO	60
Obr. 15	Vývoj čistých peňažných výdavkov – domácnosti starobných dôchodcov ...	61
Obr. 16	Postavenie Slovenska medzi vybranými krajinami sveta z hľadiska indexu ľudského rozvoja	64

Zoznam tabuliek

Tab. 1	HDP na obyvateľa v SR (tis. PKS) a jeho tempo rastu (%)	40
Tab. 2	Priebeh miery nezamestnanosti v SR a jej tempo rastu (%).....	42
Tab. 3	Štruktúra nezamestnaných v SR podľa vekových skupín (tis. osôb)	43
Tab. 4	Počet nezamestnaných v SR podľa dĺžky trvania nezamestnanosti (tis. osôb)	45
Tab. 5	Východiskové údaje pre odvodenie Okunovho zákona v podmienkach SR...	46
Tab. 6	Vývoj inflácie v SR (%)	48
Tab. 7	Priemerná nominálna mesačná mzda v SR (EUR).....	50
Tab. 8	Štruktúra čistých peňažných príjmov domácností v SR v prepočte na 1 člena domácnosti.....	52
Tab. 9	Štruktúra čistých peňažných výdavkov domácností v SR v prepočte na 1 člena domácnosti.....	57
Tab. 10	Index ľudského rozvoja SR a jeho zložky	63

Zoznam skratiek a značiek

a i.	a iné
a pod.	a podobne
atď.	a tak ďalej
CPI	Consumer price index, index životných nákladov
GDP	Gross domestic product, hrubý domáci produkt
HDI	Human Development Index, index ľudského rozvoja
HDP	Hrubý domáci produkt
HDR	Human Development Report, Správa o ľudskom rozvoji
HNP	Hrubý národný produkt
NEW	Net economic welfare, čistý ekonomický blahobyť
OECD	Organisation for Economic Co-operation and Development, Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj
OSN	Organizácia spojených národov
p. b.	percentuálny bod
príp.	prípadne
resp.	respektíve
s. c.	stále ceny
SR	Slovenská republika
SZČO	Samostatne zárobkovo činná osoba
ŠÚ SR	Štatistický úrad Slovenskej republiky
tzn.	to znamená
UNDP	United Nations Development Programme, Rozvojový program OSN

Úvod

Je nesporné, že človek sa oddelil od živočíšnej ríše svojou prácou, s cieľom vytvoriť pre svoj život lepšie podmienky, ako mu ich ponúkala príroda. Ľudská práca a na ňu nadväzujúca spoločenská výroba, vzťahy ľudí vo výrobe, spôsob rozdeľovania spoločenského produktu a tiež spotreba – to všetko sú kategórie politickej ekonómie. V súlade s tým sa otázkami životnej úrovne zaoberajú najmä ekonómovia a v nedávnej minulosti výlučne ekonómovia.

Tento pojem od začiatku svojho historického vývoja stratil rýdzo materiálny charakter. Môžeme dokonca konštatovať, že životná úroveň nevyjadrovala prvopočiatkové uspokojovanie ľudských potrieb, ktorých úlohou bolo iba udržiavanie existencie. No len čo sa začal historický proces uvedomelého zlepšovania podmienok života, v mysliach ľudí vznikali nové potreby a myšlienky, ako ich uspokojiť, vznikali potreby v oblasti duševného života a hmotné potreby nadobudli spoločenský charakter.

Životnú úroveň môžeme považovať za komplexnú spoločenskú kategóriu, ktorá bezprostredne alebo sprostredkovane ovplyvňuje všetky stránky života ľudí. Skúmanie vnútorných súvislostí a vzťahov, v ktorých sa jednotlivé prvky tohto komplexu nachádzajú, účinkov ich pôsobenia na všestranný rozvoj človeka, ale aj vzťahov príčinnej závislosti, do ktorých životná úroveň s rozvojom ekonomiky vstupuje, spôsobu života a vôbec miesta životnej úrovne v rozvoji spoločnosti, predstavuje neobyčajne zložitý a vnútorne značne diferencovaný súbor problémov.

Jednotlivé prvky životnej úrovne nemožno vyčleniť zo života spoločnosti a vedecky ich skúmať, ako je to bežné v prírodných a technických vedách. O to zložitejší je jej výskum v celom komplexe.

Skúmanie životnej úrovne ako spoločenskovednej disciplíny si vyžaduje neustále konfrontovanie teoretických poznatkov s konkrétnym rozvojom spoločnosti. V tomto rozvoji musí teória nachádzať pravidelne a opakovane sa prejavujúce tendencie a zákonitosti.

Treba dodať, že sám rozvoj životnej úrovne je podmienený rozvojom ekonomiky, ako aj ďalších súčastí života spoločnosti. Skúmanie všetkých uvedených vzájomných vzťahov je pochopiteľne možné na základe príslušného súboru

štatistických a podobných podkladov. Ešte väčší význam však má hľadanie optimálnych tendencií budúceho vývoja životnej úrovne.

Pre rozvoj teórie životnej úrovne majú veľký význam analýzy minulého vývoja spoločnosti, spojené so stanovením tendencií a tempa jej budúceho vývoja. Možno teda povedať, že podstata životnej úrovne spočíva v jej existujúcej sile podmieňujúcej nepretržitý rozvoj obyvateľstva prostredníctvom závislostí medzi snahou človeka uspokojovať svoje neustále sa rozširujúce potreby na čoraz vyššej úrovni a ľudskou prácou vytvárajúcou hodnoty nevyhnutné a potrebné na toto uspokojovanie.

Životná úroveň patrí medzi javy, ktoré nemajú v živote človeka a spoločnosti význam samy o sebe, ale súčasne sú nositeľmi celého radu významných funkcií. Proces poznávania a aktívneho využívania funkcií životnej úrovne treba posudzovať v súlade s historickými podmienkami jej vývoja, a to objektívne i subjektívne.

Životnú úroveň, resp. životný štandard chápeme aj ako objektívne meradlo prosperity krajiny. Slovenská ekonomika prešla od roku 1989 postupnou transformáciou od centrálne riadenej ekonomiky k trhovej ekonomike. Po vzniku samostatného štátu v roku 1993 a samostatnej meny zažilo Slovensko rôzne ekonomické fázy. Okrem iného sa muselo napríklad vyrovnáť aj s transformáciou vlastníckych vzťahov v rámci privatizácie, či ozdravením bankového sektora.

Jedným z cieľov trhovej ekonomiky je zvyšovanie životnej úrovne obyvateľstva. Transformácia však priniesla sociálno – ekonomické dôsledky, ktoré sa prejavili v zhoršení kvality života. Obyvatelia očakávali, že prechod k trhovému hospodárstvu sa po krátkom období adaptácie ekonomiky Slovenska zvýši ich životnú úroveň, no tieto predpoklady sa v hmatateľnej miere neprejavili.

V predkladanej diplomovej práci sa zaoberáme analyzovaním životnej úrovne obyvateľov Slovenskej republiky v období rokov 2000 – 2008, pričom sa sčasti orientujeme na makroekonomické ukazovatele, od ktorých sa životná úroveň odvíja, následne sa zameriavame na analýzu peňažných príjmov a výdavkov obyvateľstva, ktoré majú výrazný vplyv na životnú úroveň a v poslednej časti analyzujeme index ľudského rozvoja indikujúci sociálne postavenie obyvateľstva.

1 Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí

V prvej kapitole uvádzame stanoviská vybraných autorov, ktorí sa zaoberajú skúmaním problematiky životnej úrovne a súvisiacich pojmov.

1.1 Vymedzenie pojmu životná úroveň

Životná úroveň podľa **Borekovej (2002)** v najširšom poňatí predstavuje súhrn životných podmienok, t. j. hmotných a spoločenských. Najčastejšie je životná úroveň definovaná ako stupeň uspokojovania životných potrieb ľudí a súhrn podmienok, v ktorých sa tieto potreby uspokojujú.

Podmienky uspokojovania potrieb ľudí závisia od:

- množstva vytvorených hodnôt spoločnosti,
- spôsobu rozdeľovania,
- systému noriem a pravidiel spoločnosti,
- rozsahu občianskych slobôd, morálky, právnej istoty a pod.

Životná úroveň je ukazovateľ, ktorý zahŕňa hmotné i nehmotné stránky ľudského života. Je ovplyvnená napr. výškou hrubého národného produktu na osobu, prístupom k vzdelaniu a zdravotnej starostlivosti, kvalitou a dostupnosťou infraštruktúry a služieb, stavom životného prostredia, politickým usporiadaním a pod.

Väčšina sporov o obsah pojmu životná úroveň vyplýva z rozdielnej rozlišovacej úrovne, ktorú volia autori na definovanie a určenie štruktúry tejto významnej kategórie, uvádza **Sova (1978)**. Na najvyššom stupni všeobecnosti životná úroveň predstavuje úroveň života v celej šírke a v tomto prípade sa vzťahuje na existenciu človeka a ľudskej spoločnosti vôbec. Pri tomto prístupe nám viacmenej splyvajú kategórie životná úroveň a spôsob života, aj keď pojem „úroveň“ akcentuje viac kvantitatívne stránky a „spôsob“ skôr kvalitatívne formy života.

Ako píše ďalej Sova V., nižší rozlišovací stupeň si môžeme predstaviť ako životné podmienky. Aj napriek stále vysokému stupňu všeobecnosti sú svojím určením blízke ekonómii a zahŕňajú hmotné i spoločenské podmienky života.

Ďalší rozlišovací stupeň vedie k potrebám a k životnej úrovni ako procesu uspokojovania potrieb. Na tomto stupni môžeme teda vymedziť pojem životná úroveň ako uspokojovanie životných potrieb ľudí a súhrn podmienok vyplývajúcich zo spoločenských vzťahov, v ktorých sú tieto potreby uspokojované.

Dôvodom na vymedzenie pojmu životná úroveň je skutočnosť, že sa na jej hodnotenie používajú štatistické ukazovatele o dosiahnutej spotrebe, tvrdí **Hronský (1981)**. Je potrebné poukázať na to, že spotreba tovarov a služieb je objektívnym základom a rozhodujúcim prvkom životnej úrovne.

Takéto, možno povedať štatistické poňatie životnej úrovne, t. j. mechanická kvantifikácia dosiahnutého stavu spotreby tovarov a služieb, vysvetľuje však len formálnu, teda vonkajšiu stránku tohto pojmu. Údaje o spotrebe tovarov a služieb, o vybavení domácností predmetmi dlhodobej spotreby či iné podobné ukazovatele samy o sebe nič nehovoria o zmysle a účele spotreby, o tom, aké funkcie plní spotreba v živote človeka. Z uvedeného teda vyplýva, že pri vymedzení podstaty životnej úrovne nevystačia len údaje o dosiahnutom stave spotreby tovarov a služieb. Rozhodujúcim kritériom na posúdenie spotreby je jej funkčnosť, t. j. schopnosť uspokojiť príslušnú potrebu človeka.

Hronský následne vymedzuje tri základné kvalitatívne znaky životnej úrovne:

- rozsah poznaných a spoločensky uznávaných fyzických, hmotných a kultúrnych potrieb človeka a spoločnosti,
- stupeň uspokojovania týchto potrieb,
- spoločenské podmienky na uspokojovanie potrieb.

Analýza týchto znakov ukázala, že vytvárajú obsah pojmu životná úroveň v jeho statickom i dynamickom prejave.

Ako zložky životnej úrovne autor uvádza:

- zdravotná starostlivosť,
- výživa a stravovanie,
- vzdelanie a výchova,
- kultúra,
- pracovné podmienky a pracovné prostredie,
- doprava,
- bývanie (vrátane vybavenia domácností predmetmi dlhodobej spotreby),
- odievanie,
- spotreba ostatných druhov tovarov a ostatných platených služieb,
- voľný čas a rekreačná činnosť.

Problém sociálnych cieľov spoločnosti sa mnohokrát formuluje tak, že ide o to, aby ľudia dosiahli primeranú životnú úroveň, vysvetľujú **Šlosár a kol. (1992)**. Podľa neho životná úroveň predstavuje kvalitatívnu, štrukturálnu a kvantitatívnu úroveň spotreby materiálnych statkov a služieb a zároveň i súhrn ostatných životných podmienok, ktoré ovplyvňujú uspokojovanie potrieb. Preto životná úroveň vyjadruje:

- úroveň v oblasti hmotnej spotreby – napr. úroveň výživy, úroveň bývania, odievania, vybavenosti spotrebnými statkami a i.
- úroveň v oblasti pracovných a mimopracovných podmienok – napr. množstvo a druh vynaloženej práce, obytné prostredie, pracovné prostredie, podmienky práce, možnosti využívania voľného času a i.

Jeníček (1998) si kladie otázku, ako rast životnej úrovne ovplyvňuje rast ekonomiky. Podľa neho je základným faktorom skutočnosť, že zdravšia a vzdelanejšia populácia prispieva k vyššej produktivite ekonomiky. To ale neznamená, že jediným cieľom investícií do vzdelania a zdravotníctva je práve zlepšenie produktivity, alebo že by sa nemalo investovať do týchto odvetví, pokiaľ sa stav produktivity nezlepší. Môže sa stať, že spomínané investície sa budú zdať neproduktívne, avšak môžu niest

„dividendu“ v podobe vysokého rozvoja spoločnosti. Samotný prudký rozvoj spoločenskej úrovne však na opačnej strane nemôže transformovať ekonomiku.

Autor ďalej vymedzuje štyri základné väzby medzi ekonomickým rastom a rastom životnej úrovne:

- silné väzby – vysoký ekonomický rast i rast životnej úrovne,
- slabé väzby – pomalý alebo záporný ekonomický rast i rast životnej úrovne,
- nevyrovnané väzby 1 – vysoký ekonomický rast a nízky rast životnej úrovne,
- nevyrovnané väzby 2 – nízky ekonomický rast a vysoký rast životnej úrovne.

Karl Marx vychádza z predpokladu, že ekonomické podmienky, v ktorých človek žije, formujú spôsob jeho správania sa a uvažovania. Veľkosť materiálnych zdrojov a šance, ktoré človek prostredníctvom nich získava, determinujú jeho životnú úroveň, jeho myslenie a prístup k okolitému svetu. To, ako si človek obstaráva obživu, súvisí s tým, ako žije a ako myslí. Bytie ľudí nie je určované ich vedomím, ale naopak, ich vedomie je určované spoločenským bytím. Ak sa teda má zmeniť život človeka, jeho uvažovanie a správanie, musia sa najprv zmeniť ekonomické podmienky, v ktorých sa nachádza – musí sa zmeniť úroveň jeho materiálneho blahobytu, uvádza vo svojej knihe **Katrňák (2005)**.

Max Weber hovorí, že ľudia, ktorých majetok je rovnako veľký a ktorí majú rovnaké príležitosti získať ekonomický príjem, sa nachádzajú v podobnom triednom postavení. Majetok a činnosti, s ktorými človek prichádza na trh práce, determinujú jeho sociálny osud.

Mankiw (1999) píše, že trhový systém zvyčajne býva dobrým spôsobom organizácie ekonomických aktivít, nie je to však pravidlo. Vláda má dva dobré dôvody na zasahovanie do ekonomiky, a to podporu rovnosti a podporu ekonomickej efektívnosti. To znamená, že väčšina politických programov sa zameriava buď na zväčšenie veľkosti ekonomického koláča, alebo na zmenu jeho rozdeľovania. Neviditeľná ruka vo väčšine prípadoch vedie toky tak, aby alokovali svoje zdroje efektívne. Občas sa stáva, že z rôznych dôvodov neviditeľná ruka nefunguje.

Ekonomovia používajú k popisu situácie, v ktorom trhy nie sú schopné zdroje efektívne alokovať, ako „zlyhanie trhu“.

Vzťah medzi produktivitou a životnou úrovňou má tiež vážny dopad na verejnú politiku. Pri úvahe, ako môže politický program ovplyvniť životnú úroveň, sa dostáva do popredia otázka, ako bude tento program ovplyvňovať schopnosť vyrábať tovary a služby. Pokiaľ majú politici záujem o rast životnej úrovne, musia zvyšovať produktivitu tým, že budú pracovníkom garantovať primerané vzdelanie, kvalitné nástroje potrebné na výrobu tovarov a služieb a tiež budú umožňovať prístup k najnovším technológiám.

Trh s potravinami predstavuje zrkadlo, v ktorom je možné sledovať zmeny ekonomického a sociálneho života spoločnosti, konštatuje **Pauhofová (2001)**. Čoraz viac cestujeme do zahraničia, či už na služobné cesty alebo dovolenky a je normálne, že porovnávame ceny, sortiment tovarov alebo poskytované služby. Najmä ak máme hlbšie do vrecka, častejšie nás zaujímajú ceny potravín a podľa toho hodnotíme životnú úroveň v tej ktorej krajine. Častokrát sa stáva, že tieto ceny vzťahujeme k príjmom obyvateľov danej krajiny, nie k našim vlastným príjmom, čo je chyba. Príčiny vyššej či nižšej ceny jednotlivých druhov výrobkov a služieb laik odhadne ťažšie. Dôvodom je množstvo faktorov vplývajúcich na vývoj pomeru medzi príjmami obyvateľov a cenami. Medzi tie najdôležitejšie zaraďujeme vývoj odvetví, ktoré sa najviac podieľajú na celkovom národohospodárskom produkte.

Podľa **Valnej (1997)** je všeobecne známe, že životná úroveň je ovplyvnená viacerými činiteľmi, z ktorých sú najvýznamnejšie demografické zloženie domácností, príjem, štruktúra spotreby, úroveň rozvoja potrieb a mnohé ďalšie faktory. Valná spája vývoj životnej úrovne s úrovňou dosiahnutého vzdelania, tzn. obyčajne ľudia s vyšším vzdelaním zaujímajú vyššie pracovné pozície, samozrejme s adekvátne zodpovedajúcou výškou príjmu. Na druhej strane vzdelanie vo významnej miere ovplyvňuje preferenciu životných hodnôt ľudí a súčasne na kvalitu a spôsob uspokojovania ich potrieb.

Kovačka (1992) zdôrazňuje, že cieľom národného hospodárstva je vysoká životná úroveň obyvateľstva, ktorej predpokladom je udržiavanie trvalého dostatočne vysokého ekonomického rastu. Ekonomický rast predstavuje zvyšovanie reálnej

produkcie danej ekonomiky v čase. Keďže hodnota celkovej vyrobenej produkcie sa vyjadruje agregátmi ekonomickej aktivity, ako sú hrubý národný produkt, hrubý domáci produkt alebo národný dôchodok, ekonomický rast je potom rastom niektorého z týchto ekonomických agregátov v čase.

S rozvojom ekonomiky súvisí nielen rast životnej úrovne a zamestnanosti, ale aj rast spokojnosti obyvateľstva. V tejto súvislosti hovoríme o ekonomickom raste a ekonomickom rozvoji. Ekonomický rozvoj predstavuje predovšetkým zlepšenie ľudského života, týka sa zlepšenia kvality tovarov a služieb, zlepšenia životného prostredia a celkovej atmosféry v ktorej žijeme.

Existuje presvedčenie, že peniaze a charakter nejdú dohromady. Benjamin Friedman sa pokúša dokázať opak. Na niekoľkých historických príkladoch dokumentuje jav, o ktorom sa už zmieňoval Adam Smith, že spokojnosť ľudí nie je úmerná ich reálnej životnej úrovni, ale tomu, ako rýchlo sa mení. Preto môžu byť bohatnúcí chudobní spokojnejší, mierumilovnejší a čestnejší, ako bohatí, ktorých životná úroveň sa nemení. Tí sa stávajú nervóznejší, pesimistickejší a patrične to dávajú okoliu pocítiť, upozorňuje **Múčka (2006)**.

Ubrežiová (2008) sa vo svojej práci vyjadrila, že s rastom životnej úrovne zároveň rastie aj individualizmus. Zástupcovia individualistických kultúr sú vnímaní ako členovia sociálnej skupiny a snažia sa svoje osobné ciele vytvárať nezávisle s touto skupinou. Vysokým stupňom individualizmu sa vyznačujú hlavne priemyselne vyspelé krajiny. Naopak, ak sa ľudia nachádzajú v obtiažnej situácii, ich snahou je spojiť sa do skupiny.

Administratívne direktívny model riadenia ekonomiky vedie k jednostrannej preferencii jedných potrieb alebo činností na úkor druhých. Dôsledky sú známe: patrí k nim rast objemu výroby sprevádzaný jej zaostávajúcou kvalitou, rozvoj sporných výrobných cieľov na úkor zdravotných, hygienických a ekologických podmienok, ďalej na úkor rozvoja infraštruktúry v oblasti kultúry, vzdelania, športu a pod., výstavba bytov s nízkou architektonickou úrovňou na úkor občianskej vybavenosti, či problematický investičný rozvoj na úkor životnej úrovne. Ide pritom o prejavy, ktoré nie sú objektívne nutné, ale vnucované spoločnosťou.

Aby bola zabezpečená harmónia proporcií medzi jednotlivými zložkami životnej úrovne, je potrebné nastoliť ekonomický mechanizmus, ktorý by uvoľnil priestor pre aktivitu hospodárskych subjektov a uplatniť vzťahy ekvivalencie v odmeňovaní. Iba na týchto základoch je možné riešiť hlavné problémy životného štandardu, myslí si **Komárek a kol. (1990)**.

1.2 Charakteristika ukazovateľov životnej úrovne

Boroš (2000) zaznamenal, že životná úroveň sa nedá vyjadriť iba pomocou jedného ukazovateľa. Vo svojom diele rozdelil ukazovatele životnej úrovne do štyroch skupín nasledovne:

1. ukazovatele vyjadrujúce materiálne základy životnej úrovne, napr. národný dôchodok, hmotná spotreba inštitúcií poskytujúcich služby obyvateľom a pod.,
2. ukazovatele vyjadrujúce také faktory životnej úrovne, ako sú napríklad charakteristiky obyvateľstva, zamestnanosti, príjmov a dôchodkov – môžeme uviesť priemernú mzdu, priemernú výšku jednotlivých druhov sociálnych príjmov, výdavky štátneho rozpočtu na zdravotníctvo, školstvo a i.,
3. ukazovatele, ktoré charakterizujú úroveň uspokojovania potrieb – medzi ne patria napríklad ukazovatele výživy, bývania, odievania, zdravotníckej a telesnej starostlivosti, práce, vzdelania, kultúry, prírodných podmienok a pod.,
4. súhrnné ukazovatele životnej úrovne, ktorými sú:
 - osobná a spoločenská spotreba,
 - celkové peňažné príjmy,
 - úplné dôchodky obyvateľstva,
 - úplná spotreba obyvateľstva,
 - štruktúra domácností,
 - index životných nákladov.

Medzi hlavné ukazovatele vypovedajúce o životnej úrovni na Slovensku, ktoré v práci detailnejšie analyzujeme, patrí hrubý domáci produkt a hrubý domáci produkt na obyvateľa, nezamestnanosť, inflácia, príjmy a výdavky domácností a taktiež aj index ľudského rozvoja.

1.2.1 Hrubý národný produkt a hrubý domáci produkt

Účelom pohľadu na ekonomiku z makroekonomického hľadiska je, že nám umožňuje vidieť jasnejšie ako z pozemného bodu proces rozhodujúceho a kľúčového významu, zdôrazňujú **Heilbroner – Thurow (1994)**. Ide o neustálu výrobnú činnosť na celoštátnej úrovni, nekonečnú a opätovnú tvorbu bohatstva, ktorou krajina naplňa, obnovuje a rozširuje svoj materiálny život. Tento veľký ústredný tok, od ktorého všetci závisíme, sa nazýva hrubý národný produkt, ktorý často skrácujeme ako HNP.

Napriek niekoľkým nedostatkom je HNP stále najjednoduchším spôsobom zosumarizovania celkovej úrovne ekonomickej aktivity. Autori ďalej konštatujú, že ak chceme skúmať životnú úroveň, mali by sme sa radšej zamerať na špecifické sociálne ukazovatele o tom, ako dlho žijeme, aké je naše zdravie, ako lacno si obstarávame dobrú zdravotnú starostlivosť, aká pestrá a výdatná je naša strava, atď. Nie vždy sa však zaujíname o životnú úroveň, sčasti aj preto, lebo je príliš komplexným javom na to, aby sa dal vyjadriť jedinou mierou.

Problematikou hrubého domáceho produktu sa detailne zaoberá **Schiller (2004)**. Píše, že každý tovar alebo služba, ktorá sa vyrobí a dodá na trh, má určitú cenu. Táto cena slúži ako ukazovateľ hodnoty pre výpočet celkového výstupu. Ak budeme poznať cenu každého tovaru, budeme schopní vypočítať hodnotu výstupu vyrobeného za dané časové obdobie. Celková peňažná hodnota finálneho výstupu produkovaného za každý rok sa nazýva hrubý domáci produkt (HDP).

Zmeny HDP, ktoré sú vyvolané zmenami cenovej hladiny, nám môžu podávať skreslený pohľad na ekonomickú situáciu. Určite nemôžeme tvrdiť, že naša životná úroveň sa zlepšila iba preto, že vďaka cenovému nárastu sa nameraný HDP zvýšil z 1400 na 2800 mil. dolárov. Aby sme mohli odlíšiť nárast v množstve tovarov a služieb od nárastu v ich cenách, je potrebné zostrojiť taký ukazovateľ HDP, ktorý bude brať do

úvahy zmeny v cenovej úrovni. Je to možné v tom zmysle, že budeme rozlišovať medzi reálnym a nominálnym HDP.

Nominálny HDP je hodnota finálneho výstupu meraná v bežných cenách, zatiaľ čo reálny HDP je hodnota výstupu meraná v konštantných, resp. stálych cenách.

Schiller ďalej vymedzuje pojmy národný, osobný a disponibilný dôchodok.

- národný dôchodok dostaneme vtedy, ak od HDP odpočítame odpisy a nepriame obchodné dane a pripočítame čistý dôchodok zahraničných faktorov,
- osobný dôchodok predstavuje dôchodok domácností pred zaplatením osobných daní,
- aby sme získali disponibilný dôchodok, čo je objem dôchodku, ktorý majú spotrebitelia k dispozícii, musíme znížiť osobný dôchodok o osobné dane. Tá časť disponibilného dôchodku, ktorá sa neutratí na bežnú spotrebu, sa nazýva úspory.

Ak chceme porovnávať celkové výstupy určitých krajín, používame ukazovateľ HDP na obyvateľa. Je to ukazovateľ, ktorý vyjadruje celkovú hodnotu ročného výstupu vzhľadom na počet osôb, ktoré tento výstup zdieľajú, alebo priemerný HDP na osobu. Rozdiely v tomto ukazovateli v praxi znamenajú, že napríklad iba veľmi málo ľudí v chudobných krajinách má možnosť získať telefón, televíziu, alebo vzdelanie. Takisto ich stredná dĺžka života je oveľa kratšia ako v bohatých krajinách. Na záver Schiller konštatuje, že HDP na obyvateľa môžeme použiť ako hrubé merítko na porovnanie životných úrovní.

1.2.2 Nezamestnanosť

Baránik - Habánik (2002) tvrdia, že nezamestnanosť je najväčšou chorobou ekonomiky, pretože sa nevyužíva ľudský kapitál, v dostatočnom množstve sa nevyužívajú výrobné kapacity, nevytvára sa produkt a existuje nedostatok zdrojov do verejných fondov. Nezamestnanosť je tiež aj chorobou spoločnosti, ktorá sa prejavuje poklesom životnej úrovne občanov, zvýšením podielu odkázaných obyvateľov a rastom počtu obyvateľov, ktorí vytvárajú sociálne napätie.

Podobne ako vyššie uvedení autori, aj **Lisý a kol. (2005a)** si myslí, že nezamestnanosť je jedným z najzložitejších problémov súčasnej trhovej ekonomiky. Snaha o vytvorenie nových pracovných príležitostí, ako aj snaha o zmenšenie ťarchy nezamestnanosti je vážnym ekonomickým problémom, ale aj sociálnym a politickým problémom.

Všetko práceschopné obyvateľstvo, t. j. ženy a muži vo veku 15 - 62 rokov, sa člení na 3 základné skupiny:

- **zamestnaní** – sú ľudia, ktorí vykonávajú akúkoľvek platenú prácu, ale aj tí, ktorí majú prácu, nepracujú však pre chorobu, štrajk alebo dovolenku,
- **nezamestnaní** – ide o ľudí, ktorí nie sú zamestnaní, ale aktívne hľadajú prácu, alebo sa chcú vrátiť do práce. Zamestnaní a nezamestnaní tvoria pracovnú silu,
- **všetci ostatní** – tá časť dospelého obyvateľstva, ktorá navštevuje školu, vedie domácnosť, nemôže pracovať pre chorobu, čiže je v invalidnom dôchodku, alebo jednoducho vôbec prácu nehľadá.

Miera nezamestnanosti predstavuje percento pracovnej sily, ktorá je nezamestnaná, vysvetľuje **Schiller (2004)**. Mesačná štatistika nezamestnanosti nevytvára iba o celkovej počte nezamestnaných v ekonomike, ale aj o tom, ktoré skupiny trpia najväčšou nezamestnanosťou. Je typické, že najväčší problém nájsť, resp. udržať si prácu, majú absolventi, ktorí práve nastúpili na trh práce. Nemajú žiadne pracovné skúsenosti a relatívne nízku kvalifikáciu. Zamestnávateľia sa zdráhajú ich prijať, najmä vtedy, ak im musia platiť minimálnu mzdu. V dôsledku toho je miera nezamestnanosti u tejto skupiny osôb približne trikrát väčšia ako u dospelých.

Naopak, ak sa človeku podarí získať vysokoškolské vzdelanie, šance na nezamestnanosť prudko klesajú. Medzi nezamestnanými nájdeme len veľmi málo ľudí s vysokoškolským titulom.

Dujava (2010) píše, že medzi mierou nezamestnanosti a hrubým domácim produktom existuje štatistický vzťah, ktorý popisuje Okunov zákon. Tento zákon hovorí, že ak tempo rastu reálneho HDP preyšuje tempo rastu potencionálneho

produktu o 1 %, miera nezamestnanosti klesne o 0,5 %. Tempo rastu potencionálneho produktu Okun odhadol na 2,25 %.

Formálne teda môžeme zapísať:

$$\Delta U = -0,5 (\text{gHDP} - 2,25 \%)$$

ΔU – zmena miery nezamestnanosti,

gHDP – tempo rastu reálneho HDP.

Vyššie uvedený výraz vyjadruje skutočnosť, že miera nezamestnanosti je stabilná v tom prípade, ak reálny HDP rastie rovnakým tempom ako potencionálny produkt. Hodnota -2,25 % je tempo rastu zodpovedajúce stabilnej miere nezamestnanosti. Okunov koeficient, popisujúci intenzitu vzťahu medzi tempom rastu HDP a mierou nezamestnanosti, má hodnotu - 0,5.

1.2.3 Inflácia

Pod infláciou si nemáme predstavovať rast životných nákladov, ale pokles hodnoty či kúpnej sily peňazí, upozorňuje **Heyne (1991)**. V spoločnosti, v ktorej sa statky alebo služby zamieňajú priamo za iné statky a služby bez použitia peňazí, je inflácia prakticky nemožná. To znamená, že súvisí s peniazmi. Prečo si potom ľudia robia starosti z inflácie, keď v skutočnosti nezvyšuje životné náklady? Problémy, ktoré prináša inflácia, sú vyvolané neistotou. Problémy nevyplývajú z toho, že hodnota peňazí klesá, ale zo skutočnosti, že budúcu hodnotu peňazí nemožno predvídať. Vysoká, ale stála miera inflácie, na ktorú sa každý môže spoľahnúť, prináša menej problémov ako nižšia, ale menej predvídateľná miera inflácie.

Hontyová – Lisý (1994) upozorňujú na to, že inflácia ovplyvňuje celkovú ekonomickú rovnováhu a prináša negatívne dôsledky na výrobu aj spotrebu. Obyčajne klesajú reálne príjmy obyvateľstva. Zároveň sa mení aj štruktúra spotreby. Rýchlejšie rastú výdavky na základné životné potreby, ako sú napr. potraviny a klesajú výdavky na

menej dôležité tovary a služby. Zmeny v štruktúre spotreby dodatočne spôsobujú štruktúrne zmeny vo výrobe a tie môžu vyvolať makroekonomickú nerovnováhu.

Inflácia postihuje tak majetok, ako aj dôchodky obyvateľstva. Ak je miera inflácie vyššia ako nominálna úroková miera, hodnota vkladov a pôžičiek absolútne klesá. Dlžníci získavajú a veritelia strácajú.

V podmienkach vysokej inflácie klesajú aj reálne mzdy a ostatné dôchodky obyvateľstva. Tak klesá aj kúpyschopnosť obyvateľstva. Inflácia však nepostihuje vlastníkov hmotných statkov, čiže nehnuteľností, pretože cena ich majetku v podmienkach inflácie rastie. Vláde môže inflácia prinášať zdanlivé a dočasné výhody. Napríklad inflácia zvyhodňuje štát relatívne tak, že sa pre daňových poplatníkov zvyšuje miera zdanenia, nakoľko v dôsledku inflácie sa zvyšujú ich príjmy, čím sa dostávajú do vyššieho daňového pásma a sú pre to zdaňovaní vyššou daňovou sadzbou.

Inflácia prináša so sebou nielen neistotu v cenovej oblasti, ale ľudia majú pred ňou strach, pretože znižuje životnú úroveň, t. j. príjmy rastú pomalšie než ceny. Taktiež je to jav, ktorý znižuje kúpnu silu peňazí. Inflácia má tendenciu ovplyvňovať ekonomický blahobyť ľudí, pretože znovurozdeľuje dôchodky medzi domácnosťami. Skupinu ľudí, ktorí obzvlášť trpia infláciou, tvoria najmä penzisti a ľudia s nízkymi, obyčajne pevnými príjmami.

V súvislosti s infláciou hovorí **Vincúr (2000)** o indexe životných nákladov (Consumer Price Index – CPI). Je to v podstate cenový index, vyčísľujúci zmenu cenovej úrovne tovarov a služieb, tzv. spotrebný kôš, ktoré nakupuje určitá skupina spotrebiteľov. Spotrebný kôš je súbor tovarov a služieb, ktorý má vyjadrovať rozah a štruktúru typickej spotreby obyčajne rôznych skupín obyvateľstva. Od voľby štruktúry spotrebného koša závisí v podstate aj hodnota indexu. Jeho presnosť závisí na reprezentatívnosti daného súboru (u nás sú to štatistiky rodinných účtov) a na porovnateľnosti súboru tovarov a služieb.

Index životných nákladov meria len zmeny v cenách tých tovarov a služieb, ktoré nakupujeme na svoju potrebu. Nepredstavuje teda najvšeobecnejšiu mieru inflácie.

Ekonomovia obvykle predpokladajú, že blahobyť jednotlivca je funkciou jeho spotreby v priebehu času, alebo jeho reálneho príjmu. Keynes to formuloval nasledovne: „Ak mám opakovať to, čo je samozrejmé – spotreba je jediným koncom a výsledkom každej ekonomickej aktivity“. V tomto prípade je obtiažne, priam nemožné dokázať, že inflácia je škodlivá. V elementárnych učebniciach sa obvykle predpokladá, že inflácia nemôže zmenšiť objem statkov, ktoré sú k dispozícii na rozdeľovanie, takže nemôže znížiť blahobyť. Z rozdeľovania môžu vyplynúť nežiadúce dôsledky, ale tie sa dajú vykompenzovať. Napríklad ak inflácia postihuje starších ľudí, môžu im byť starobné dôchodky zvýšené.

Preukázanou skutočnosťou je, že inflácia upiera jednotlivcom právo na to, aby si plánovali svoju budúcnosť, píše **Gowland (1995)**. Jednotlivec sa počas dlhotrvajúcej inflácie nemôže spoľahlivo finančne zabezpečiť na dobu, až odíde do dôchodku a nemôže plánovať svoju spotrebu. Ak to všetko zhrnieme, môžeme konštatovať, že inflácia spôsobuje neistotu a že jej účinky sú problematické z hľadiska spravodlivosti a efektívnosti.

1.2.4 Príjmy a výdavky obyvateľstva

Ak má domácnosť plniť svoje úlohy vo vzťahu k spoločnosti a zabezpečiť si svoje potreby a rozvoj, musí v súčasnom systéme disponovať finančnými prostriedkami, konštatuje **Boreková (2002)**. Hrubé peňažné príjmy sú tvorené nasledovnými položkami:

- peňažné príjmy zo zamestnania,
- príjmy zo súkromného podnikania,
- sociálne príjmy zo sociálnej poisťovne,
- ostatné sociálne príjmy,
- príjmy z predaja poľnohospodárskych výrobkov,
- iné peňažné príjmy (náhrady poisťovní),
- vybrané úspory,
- pôžičky a výnosy z finančných operácií a obchodov.

Pod pojmom výdavky na spotrebu sa rozumejú celkové výdavky na spotrebu domácností, a to tak doma vyrobených, ako aj importovaných tovarov a služieb, vysvetľuje **Husár (2003)**. Oba komponenty spotreby – tovary a služby – obsahujú položky, ktoré sa k spotrebiteľovi nedostanú cez trh. Jednou z takých položiek je položka spotreby potravín u súkromných roľníkov a všeobecne domácností, ak si niečo vypestujú; inou položkou je odhad veľkosti renty domácností, ktoré vlastnia dom.

Podľa **Urbana (1974)** má vysokú vypovedaciu schopnosť o dosiahnutom stupni ekonomického vývoja danej krajiny práve štruktúra výdavkov na spotrebu. Autor rozlišuje tri úrovne ekonomického vývoja. Je nesporné, že na nižších stupňoch ekonomického vývoja výrazne prevažujú nákupy základných potrieb, ako sú potraviny. Na strednom stupni vývojovej etapy sa ľudia okrem nevyhnutných potrieb sústreďujú aj na nákup priemyselného tovaru, najmä predmetov dlhodobej spotreby. Vysoký stupeň ekonomického vývoja sa vyznačuje tým, že sa začínajú zvyšovať výdavky na služby, a to v absolútnom i relatívnom vyjadrení.

Rybárová (1996) píše, že k najdôležitejším ukazovateľom životných podmienok všetkých domácností patria spotrebné výdavky a rast životných nákladov. Po následnom rozanalyzovaní týchto ukazovateľov dostávame reálny obraz o vplyve transformačného procesu na životný štandard domácností.

Ďalšími dôležitými ukazovateľmi na hodnotenie životnej úrovne sú podľa Rybárovej štruktúra výdavkov domácností a predovšetkým podiel výdavkov potrebných na uspokojenie základných životných potrieb na celkovom rozpočte jednotlivých domácností.

Spotrebiteľské výdavky podľa **Božíka (2000)** odrážajú zmeny vo vývoji spotrebiteľských cien, zmeny v dopyte a preferenciách. Možno povedať, že konečná spotreba domácností a výdavky spotrebiteľov sú exogénnou veličinou makroekonomických predpokladov. Podiel výdavkov na potraviny je odvodený zo zmeny dopytu po komoditách a zmeny zo zmien spotrebiteľských cien.

Lisý (2005) vo svojej práci uvádza, že výdavky, ktoré vynakladajú domácnosti na spotrebu, možno rozdeliť na tri hlavné skupiny:

- výdavky domácností na nákup predmetov krátkodobej spotreby – napr. potravín, odevov,
- výdavky domácností na nákup predmetov dlhodobej spotreby – napr. automobilu, nábytku, chladničky,
- výdavky domácností na služby, ktoré tvoria nemateriálne zložky spotreby domácností – napr. nájomné, poplatky za plyn, vodu, elektrinu, platby právnikom, daňovým poradcom, lekárom a i.

1.2.5 Index ľudského rozvoja

Ukazovatele typu HDP majú určité nedostatky, ktoré viedli ekonómov ku skonštruovaniu ďalších ukazovateľov s podstatne vyššou vypovedacou schopnosťou. Jedným z nich je ukazovateľ čistý ekonomický blahobyť (Net Economic Welfare – NEW). Možno ho získať tak, že k HDP pripočítame odhady aktivít s pozitívnou hodnotou – práca pre seba, voľný čas a pod. a odpočítame odhady negatívnych aktivít – nelegálna časť šedej ekonomiky, záporné externality, výdavky na zbrojenie a pod. Hodnota NEW je väčšinou vyššia ako hodnota HDP, rastie však značne pomalšie. Dôvodom je pozvoľnejší rast voľného času ako rast škôd na životnom prostredí. Vzhľadom k problémom, ktoré vznikajú pri kvantifikácii NEW, ktorý je vlastne iba odhadovaný, je jeho význam skôr teoretický, tvrdí **Vincúr (2000)**.

V rámci programu OSN pre rozvoj bolo doporučené namiesto HDP používať index ľudského rozvoja (Human Development Index – HDI), ktorý predstavuje komplexnejší pohľad na problém určenia makroekonomického výstupu aj s ohľadom na kvalitu života. Tento ukazovateľ zahŕňa tri hľadiská:

- stredná dĺžka života pri narodení predstavovaná nádejou na dožitie sa určitého veku, ktorú má v danej krajine novorodenec,
- miera alfabetizácie, ktorá je v danej krajine dosiahnutá,
- priemerná reálna kúpna sila obyvateľstva alebo priemerná ekonomická úroveň danej krajiny (vyjadrená ako HDP na 1 obyvateľa).

V článku dostupnom na internetovej stránke Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny je uvedené, že ľudský rozvoj možno chápať ako proces rozširovania možností, príležitostí a schopností ľudí žiť kvalitný život. Je to holistický koncept vkladajúci človeka do centra všetkých aspektov procesu rozvoja. Taktiež sa dozvedáme, že index ľudského rozvoja je vhodný na celosvetové porovnanie, v ktorom sa SR v roku 1996 zaradila ukazovateľom 0,887 na 42. miesto medzi 174 sledovanými krajinami, teda medzi krajiny s vysokým štandardom rozvoja. **www.employment.gov.sk (2008).**

1.3 Životná úroveň na Slovensku

Vývoj životnej úrovne slovenskej populácie vyúsťuje do podoby sociálnej štruktúry, ktorú **Lubelcová (1995)** prirovnáva k obrátenému lieviku so širokým hrdlom. Umelo stlačená, unifikovaná sociálna štruktúra, zdedená zo socializmu, sa postupne roztvára, nie však rovnomerne. Na rebríčku životnej úrovne sociálnej štruktúry stúpa úzka skupina ľudí, profitujúca rôznym spôsobom na ekonomickej transformácii. Ostatná, prevažujúca časť populácie ostáva stlačená v malom diferencovanom pásme, pričom odstup od tejto masy spoločnosti a vrchnej vrstvy je čoraz väčší.

Rozvojový program OSN každoročne hodnotí kvalitu života v členských krajinách a uverejňuje ich rebríček. Hlavné faktory, ktoré rozhodujú o pozícii tej ktorej krajiny sú: priemerná dĺžka života obyvateľstva, návštevnosť škôl, gramotnosť dospelých a vytvorené dôchodky na osobu. V poslednom rebríčku sa Slovensko umiestnilo na 35. mieste, Česko na 34. mieste, Maďarsko na 36. a Poľsko na 38. mieste. Najvyššiu kvalitu života mali Nóri, ktorých sledovali Austrálčania, Kanadčania a Švédi. Obyvatelia USA boli na 6. mieste. Medzi 162 hodnotenými krajinami sme zaujali celkom pozoruhodné miesto a oproti predchádzajúcemu roku sme sa polepšili až o päť priečok. **Hutník (2001).**

Bartová (2002) vo svojom článku uvádza, že po roku 1990 začala čoraz viac obyvateľov na Slovensku postihovať chudoba. Vývoj spotrebiteľských cien tovarov a služieb rastie a to sa prejavuje najmä v životných nákladoch domácností. Na rozdiel od situácie v rozvojových krajinách bol v roku 1996 podiel chudobných v Slovenskej

republike najvýraznejší v obciach, ktoré majú 5 až 10 tisíc obyvateľov. Autorka článku ďalej píše, že pokles chudoby pozorovaný v krajinách s rapídny ekonomickým rastom sa môže za predpokladu stabilizácie ekonomiky, zvýšenia jej konkurencieschopnosti a výkonnosti, potvrdiť v budúcnosti aj v našej krajine.

V **Dokumente Svetovej banky (2005)** je uvedené, že sa v súčasnosti nezbierajú žiadne informácie o niektorých kľúčových ukazovateľoch sociálnej situácie. Hoci existujú aj iné možnosti zbierania týchto informácií, vo všeobecnosti sa za najlepšiu nástroj považujú mnohotematické prieskumy, ktoré naraz zbierajú informácie o viacerých problematikách. Takéto prieskumy dokážu zachytiť viacero aspektov životnej úrovne a ich vzájomné prepojenia, napríklad medzi príjmom a vzdelaním, zdravotnými podmienkami a podmienkami bývania či vzdelaním a plodnosťou. Jedným z takýchto prieskumov je aj Zisťovanie o príjmoch a životných podmienkach domácností. Predstavuje prvú príležitosť získať úplné viacrozmerné profily chudoby a životnej úrovne na Slovensku.

Podľa autora článku Františka Múčku zverejnenom na **ekonomika.etrend.sk (2007)** sa životná úroveň medzi regiónmi zvyčajne porovnáva na základe nezamestnanosti a priemernej mzdy. Ide nesporne, o kľúčové ukazovatele. Najmä preto, že ich dlhodobým sledovaním sa zisťuje, ako rýchlo sa situácia v jednotlivých krajoch mení. No na lepšie dokreslenie toho, čo sa v regiónoch deje, treba využiť aj ďalšie údaje.

Ak sa má Slovensko čo najjednoduchšie rozdeliť na regióny podľa nezamestnanosti, stačí na to jedna čiara. Vedie od Tatier cez Banskú Bystricu a Prievidzu do Štúrova. Takto sa krajina rozdeľuje na dve časti s porovnateľným počtom okresov. V jednej sa nezamestnanosť pohybuje pod slovenským priemerom, v druhej nad ním.

Pokiaľ ide o výšku miezd, o životnej úrovni viac vypovedajú celkové príjmy domácností. V kontexte kliše o vysokých bratislavských platoch môžu trochu prekvapiť. Ako to vyplynulo z projektu Štatistického úradu SR v ktorom sa porovnávajú aj príjmy jednotlivých členov domácností – koľko peňazí pripadá na osobu v tom ktorom regióne. Obyvatelia sa podľa toho rozdelili do jedenástich kategórií. V prvej sa ocitli ľudia s disponibilným mesačným príjmom do tritisíc korún. Ďalších deväť kategórií tvorili

skupiny v dvojtisícových intervaloch. Poslednou skupinou bola tá s príjmom na osobu od 21 tisíc korún.

Porovnávanie plátov medzi regiónmi nehovorí celú pravdu o tom, ako ľudia naozaj zarábajú. Nejaká časť z nich totiž vždy pracuje v inom regióne. A zárobky si prenášajú do svojho. Hoci je stále pravda, že mobilita pracovnej sily je na Slovensku stále nízka. Trvalejšie sťahovanie za prácou je skôr zriedkavé. Za štatisticky ako - tak podložený fenomén možno považovať sťahovanie z východných krajov do Bratislavy. No prenášanie prostriedkov do iného regiónu platí predovšetkým pre tých, ktorí za prácou dochádzajú denne.

System rodinných účtov eviduje, aká časť celkovej spotreby krajiny sa v tom - ktorom kraji realizuje. Tvrdenie, že časť peňazí vyplatených v Bratislave odchádza mimo kraja, možno považovať za potvrdené. Disponibilné príjmy v Bratislavskom kraji dosahujú šestinú celkových disponibilných príjmov na Slovensku, čo je výrazne nad priemerom oproti ostatným krajom, hoci podľa počtu obyvateľov ide o druhý najmenší kraj. No ani taký výrazný náskok v spotrebe nezodpovedá rozdielu v príjmoch, ktoré sa v Bratislave vyplatia. Najmä v rámci priemernej mzdy.

Problémom Slovenskej republiky vraj nie sú vysoké ceny potravín, ale nízke príjmy obyvateľstva, ako sa dozvedáme z internetového zdroja **profit.etrend.sk. (2008)**. Slovenské ceny sú aj po minuloročnom zvýšení (rok 2007) v porovnaní s priemerom Európskej únie asi o polovicu nižšie. Na kilogram chleba musí však Slovák pracovať 11,7 minúty, v Maďarsku 11,5 minúty, v Poľsku 10,3 minúty, v Českej republike 9 minút a v Nemecku len 4 minúty.

Za pôvodcu vysokých cien potravín sa často označujú vysoké marže obchodníkov. Podiel jednotlivých stupňov – od výroby po predaj – je veľmi premenlivý. V roku 2007 stúpila cena obilia, napriek tomu zostal podiel prvovýroby na konečnej cene pomerne malý a múka sa podieľa na cene chleba len zhruba pätinou. Inak je to pri mäsových výrobkoch, lebo nákupné ceny základnej suroviny stagnujú a dokonca sú také nízke, že poľnohospodárom nepokrývajú ani výrobné náklady. Podiel obchodu sa pohybuje na úrovni 10 % z konečnej ceny výrobku.

Článok na stránke **Hospodárskych novín (2008)** informuje, že v súvislosti so zavedením Eura sa uskutočnil prieskum, čo občania očakávajú od zavedenia novej

meny. Išlo o omnibusový prieskum uskutočnený v máji roku 2008 spoločnosťou TNS SK na reprezentatívnej vzorke 500 respondentov.

Z výsledkov výskumu vyplynulo, že zlepšenie životnej úrovne a teda optimistický pohľad na zavedenie eura má 15 % obyvateľov Slovenska (určite sa zvýši + mierne sa zvýši), pesimisticky sa k nemu stavia necelá polovica (49,2 %). Takmer tretina ľudí si myslí, že životná úroveň ostane aj po zavedení eura rovnaká a 6,6 % sa k danej otázke nevedelo vyjadriť. V porovnaní s celoslovenským priemerom očakávajú zlepšenie svojej životnej úrovne po vstupe do eurozóny skôr mladí ľudia (15 – 39 rokov), muži, ľudia vysokoškolsky vzdelaní, obyvatelia Bratislavského kraja a respondenti z miest s počtom obyvateľov 5 000 - 100 000.

Životná úroveň na Slovensku síce ešte stále zaostáva za priemerom Európskej únie, ale počas desiatich rokov sa k nemu výraznejšie priblížila, píše sa v denníku **Pravda (2009)**. Životná úroveň Slovákov síce v posledných rokoch výrazne stúpila v porovnaní s priemerom Európy však stále zaostáva. Kým pred desiatimi rokmi dosahoval hrubý domáci produkt na obyvateľa na Slovensku zhruba 50 % priemeru Európskej únie, v súčasnosti je to už takmer 72 %. Vyplýva to zo štúdie vypracovanej analytikmi Poštovej banky.

Podľa analytičky Evy Sadovskej je práve ukazovateľ hrubého domáceho produktu na obyvateľa, jedným z tých, ktorý hovorí o tom, aká je kvalita nášho života. To, kedy však Slovensko dobehne ostatné krajiny Európy, bude podľa jej slov záležať od konkrétneho vývoja ekonomík Slovenska, ako aj ostatných krajín.

Prvýkrát od revolúcie v roku 1989 sa podľa analytikov obyvateľom Slovenska podarilo reálne viac zarobiť až na prelome rokov 2007 - 2008. Pri posudzovaní životnej úrovne však podľa Sadovskej nie je dôležitá len výška príjmov, ale aj možnosť využiť tieto príjmy na nákupy tovarov a služieb.

Takmer 40 % občanov si myslí, že ich životná úroveň sa za posledné štyri roky zhoršila, uvádza denník **Sme (2010)**. Naopak, lepšiu životnú úroveň za posledné volebné obdobie pociťuje 20 % obyvateľov.

Pre 38,4 % ľudí sa životná úroveň nezmenila. Vyplýva to z prieskumu agentúry Polis Slovakia, ktorý telefonicky uskutočnila v dňoch 18. - 21. februára 2010 na vzorke

1071 respondentov. Viac ako polovica opýtaných - 54,1 %, sa domnieva, že vláda nerealizovala dostatočné opatrenia proti kríze. Necelá tretina respondentov, 29,5 %, zasa považuje opatrenia kabinetu za dostatočné. Riešenia sociálnych problémov na Slovensku podľa 53,6 % občanov najviac sťažuje korupcia a klientelizmus, celosvetová ekonomická kríza (45,5 %), nadmerné plytvanie prostriedkami v štátnej správe (44,7 %), vysoké dane a odvody (30,4 %) a zavedenie Eura (9,1 %).

2 Cieľ práce

Záujem o problematiku životnej úrovne, výkonnosti ekonomiky a ekonomického rastu v súčasnosti nie je náhodný. Spája sa s potrebou reagovať na proces globalizácie vo svete a zároveň na proces transformácie ekonomiky. Práve v transformujúcich sa krajinách sa do popredia dostáva otázka dosiahnutia hospodárskeho rozvoja tak, aby jeho dôsledkom bol ekonomický rast.

Životnú úroveň, resp. životný štandard obyvateľov krajiny je možné vyjadriť tiež ekonomickou situáciou, ktorá je určená stupňom hospodárskeho rozvoja danej krajiny. Úroveň rozvoja krajiny sa sleduje pomocou makroekonomických ukazovateľov, ktorými sú napríklad hrubý domáci produkt, hrubý domáci produkt na obyvateľa, nezamestnanosť a inflácia. Ďalšími parametrami vypovedajúcimi nielen o ekonomickej sile krajiny, ale aj o životnej úrovni jej obyvateľov sú mzdy a príjmy obyvateľstva, štruktúra spotrebných výdavkov obyvateľstva a pod. Životná úroveň danej krajiny sa dá vyjadriť aj pomocou indexu ľudského rozvoja.

Cieľ predkladanej diplomovej práce pozostáva z:

- **analýzy celkovej výkonnosti ekonomiky Slovenskej republiky**, ktorá je prvým predpokladom vypovedajúcim o životnej úrovne jej obyvateľov. Cieľom je analyzovať vývoj hrubého domáceho produktu, vývoj hrubého domáceho produktu na obyvateľa, nezamestnanosť a infláciu. Pokúsime sa vyjadriť vzťah medzi HDP a mierou nezamestnanosti na Slovensku, ktorú reprezentuje Okunov zákon,
- **analýzy príjmov obyvateľstva SR**, ktoré sú najcitlivejšou zložkou pri skúmaní životnej úrovne. V rámci príjmov sa zameriavame na analýzu priemernej mesačnej mzdy obyvateľov a následne analyzujeme čisté peňažné príjmy domácností v SR vo všeobecnosti, aj podľa jednotlivých spoločenských skupín,
- **analýzy výdavkov obyvateľstva SR a ich štruktúry**, ktorá vypovedá o tom, na aké predmety obyvatelia Slovenska vynakladajú svoj príjem. Cieľom je

analyzovať čisté peňažné výdavky domácností a ich štruktúru podobne ako pri príjmoch – všeobecne a podľa jednotlivých spoločenských skupín,

- **analýzy indexu ľudského rozvoja Slovenska**, ktorého snahou je lepšie vystihovať kvalitu života ľudí a nepodriaďovať ju iba hospodárskemu rastu. Naším zámerom je poukázať na vývoj hodnôt indexu ľudského rozvoja Slovenskej republiky a zobrazíť postavenie Slovenska medzi vybranými krajinami sveta z hľadiska spomínaného indexu.

Časový rad predstavuje obdobie rokov 2000 – 2008.

3 Metodika práce a materiál

V diplomovej práci sa zameriavame na skúmanie životnej úrovne obyvateľov Slovenskej republiky, v období rokov 2000 – 2008.

Základnou metódou, ktorú sme použili pri naplnení vytýčených cieľov práce je metóda prieskumná, aplikáciou ktorej sme získali potrebné informácie o skúmanej problematike. V časti Súčasný prehľad riešenej problematiky doma a v zahraničí sme využili metódu dedukcie a v ostatných kapitolách diplomovej práce v závislosti od riešenej problematiky aplikujeme metódu komparácie.

Vychádzajúc z cieľov diplomovej práce, ktoré sme si stanovili v predchádzajúcej kapitole, je metodický postup rozdelený do niekoľkých, vzájomne nadväzujúcich častí:

- štúdium dostupnej odbornej literatúry zaoberajúcou sa danou problematikou,
- zber podkladových údajov potrebných k vykonaniu analýz,
- analýza získaných informácií,
- zhodnotenie výsledkov a návrh na riešenie.

Údaje potrebné na vypracovanie diplomovej práce sme získali z nasledovných zdrojov:

- Eurostat
- Štatistický úrad Slovenskej republiky,
- UNDP – Human Development Report.

Získané údaje sme spracovali do tabuliek. Zobrazujeme ich aj v grafickej forme, ktorá má lepšiu vypovedaciu schopnosť o vývoji príslušných ukazovateľov.

Pre analyzovanie medziročných zmien vo vývoji jednotlivých ukazovateľov sme použili nasledovné výpočty:

$$g = (Y_t - Y_{t-1}) / Y_{t-1} * 100$$

kde: **g** – tempo rastu,
 Y_t – hodnota ukazovateľa v danom období,
 Y_{t-1} – hodnota ukazovateľa v predchádzajúcom období.

Hodnoty indexu ľudského rozvoja Slovenskej republiky, ako aj porovnávaných krajín je podľa metodiky UNDP definovaný ako aritmetický priemer jeho troch parciálnych indexov:

$$\text{HDI} = (\text{index strednej dĺžky života} + \text{index vzdelania} + \text{index HDP}) / 3$$

kde: **HDI** – index ľudského rozvoja.

Čo sa týka analýzy príjmov a výdavkov obyvateľstva, orientovali sme sa na čisté peňažné príjmy a čisté peňažné výdavky domácností ročne v prepočte na 1 člena domácnosti. Výberový súbor je tvorený nasledovnými spoločenskými skupinami:

- domácnosti spolu,
- domácnosti zamestnancov,
- domácnosti samostatne zárobkovo činných osôb,
- domácnosti starobných dôchodcov.

4 Vlastná práca

V tejto kapitole diplomovej práce sme sa zamerali na realizáciu cieľov, ktoré sme si vymedzili v druhej časti práce. V jednotlivých podkapitolách analyzujeme ukazovatele, ktoré sú nevyhnutné na posúdenie životnej úrovne obyvateľov v Slovenskej republike. Venujeme sa analýze makroekonomických ukazovateľov, od ktorých sa životná úroveň odvíja. Analyzujeme hrubý domáci produkt, hrubý domáci produkt na obyvateľa, nezamestnanosť, infláciu. Popisujeme vzťah medzi mierou nezamestnanosti a tempom rastu HDP, čiže Okunov zákon. Ďalej sa sústreďujeme na analýzu príjmov a výdavkov obyvateľstva spolu s ich štruktúrou a v poslednej podkapitole vlastnej práce analyzujeme index ľudského rozvoja, ktorý je prezentovaný ako významný ukazovateľ umožňujúci porovnanie životnej úrovne viacerých krajín sveta, s cieľom diferencovať najmä chudobné krajiny. Časový rad predstavuje obdobie rokov 2000 – 2008.

4.1 Celková výkonnosť ekonomiky – prvý signál vypovedajúci o životnej úrovni obyvateľstva SR

Meranie výkonnosti ekonomiky nadobúda veľký význam, nakoľko ovplyvňuje kvalitu života obyvateľov. Pomocou analýzy dosiahnutých hodnôt a zmien makroekonomických ukazovateľov a ich vývoja možno pochopiť a vysvetliť množstvo problémov, ktoré sa týkajú najmä:

- **ekonomického rastu,**
- **vzťahov medzi spotrebou, úsporami a investíciami,**
- **otázok nezamestnanosti a inflácie,**
- **makroekonomickej rovnováhy a životnej úrovne obyvateľov.**

Vývoj hospodárstva Slovenskej republiky bol od roku 2000 charakteristický tým, že vláda a centrálna banka sa usilovali stabilizovať makroekonomické prostredie

a tiež postupne obnoviť dynamiku ekonomického rastu. Bolo to z toho dôvodu, že v roku 1999 doznieval účinok nepriaznivých tendencií z predošlých rokov a opatrenia prijaté na ozdravenie ekonomiky zhoršili niektoré makroekonomické ukazovatele. Pozitívnym impulzom a potvrdením dosiahnutého napredovania v hospodárskej oblasti bola tá skutočnosť, že našu krajinu prijali za v poradí tridsiateho riadneho člena Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD), na jej mimoriadnom zasadnutí v Paríži dňa 14. decembra 2000. Hospodársky rozvoj našej krajiny bol však i naďalej poznačený štrukturálnymi problémami v oblasti zahraničného obchodu, verejných financií a trhu práce.

4.1.1 Hrubý domáci produkt

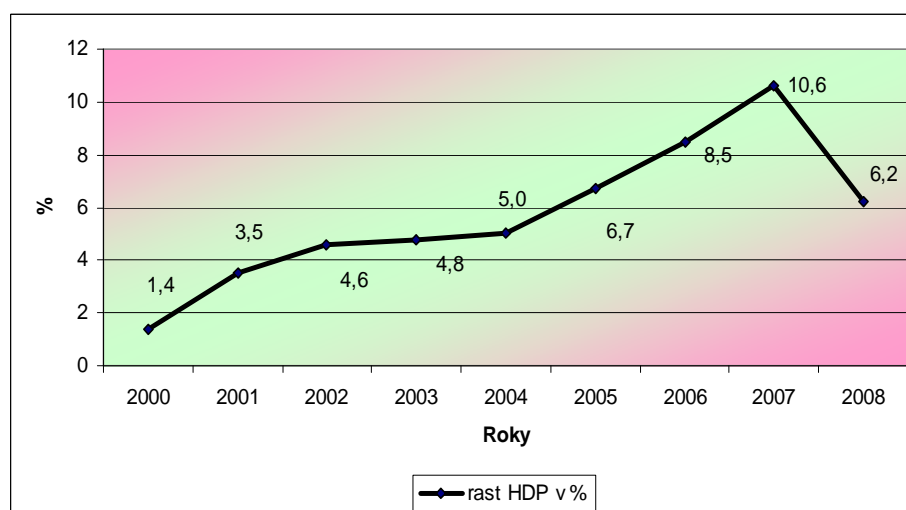
Prvým ukazovateľom, ktorý v práci analyzujeme, je **hrubý domáci produkt**. Rozumieme pod ním trhovú hodnotu celkovej produkcie finálnych výrobkov a služieb, vytvorených vlastníckmi výrobnými faktormi na území určitého štátu, pričom sa neberie do úvahy národná príslušnosť užívaných výrobných faktorov.

Jednoduchšie povedané, hrubý domáci produkt Slovenska vyjadruje sumu všetkých tovarov a služieb, ktoré boli vyrobené na území našej krajiny. Z toho vyplýva, že aj produkcia zahraničných firiem pôsobiacich na Slovensku sa započítava do slovenského HDP. Takto vyjadrený hrubý domáci produkt sa uvádza **v bežných cenách** meraného roku.

Aby bolo možné zistiť rast HDP, je nevyhnutné skúmanú veličinu očistiť od vplyvu rastu cien a HDP prepočítať na hladinu **stálych cien**. To znamená, že ceny určitého roku sa zvolia za základ, v ktorom je oceňovaná i produkcia predchádzajúcich, či nasledujúcich rokov. V súčasnosti zvyčajne za tento základ považujeme rok 2000 a môžeme hovoriť o **reálnom HDP**.

V rámci HDP bližšie analyzujeme jeho tempo rastu, inými slovami ekonomický rast, pod ktorým rozumieme relatívny prírastok vyjadrujúci percentuálny podiel absolútneho prírastku HDP v určitom období a dosiahnutej úrovne reálneho produktu v predchádzajúcom období. Danú situáciu dokumentujeme v prehľadnom grafickom zobrazení na *Obr. 1* na nasledujúcej strane.

Obr. 1 Tempo rastu reálneho HDP Slovenskej republiky (%)

(Zdroj: Eurostat a vlastné výpočty)

Po nahliadnutí na *Obr. 1* vidíme, že tempo, resp. dynamika rastu HDP na Slovensku má v sledovanom období stúpajúcu tendenciu, až na posledný analyzovaný rok, kedy došlo k prudkému poklesu.

V roku 2000 zaznamenávame reálny rast HDP o 1,4 %. Spájalo sa to so zavedením ďalších prijatých opatrení do platnosti, v dôsledku čoho nastala makroekonomická rovnováha, oživenie ekonomiky a mierne zvýšenie cenovej hladiny, čo viedlo k zníženiu domáceho dopytu. Zrýchlil sa vývoj všetkých zložiek použitia HDP okrem konečnej spotreby domácností.

Ako ďalej vidíme v grafe, v roku 2001 nastalo zvýšenie tempa rastu HDP o 3,5 % oproti roku 2000. Zvýšenie HDP ovplyvnil predovšetkým rast domáceho dopytu, ktorý bol však sprevádzaný poklesom vývozu na konci roku a deficit čistého vývozu sa prehĺbil na najvyššiu hodnotu od roku 1998. V rámci spotrebného dopytu nastalo zvýšenie konečnej spotreby domácností, čo bolo spôsobené rastom reálnych miezd.

Rok 2002 znamenal zvýšenie reálneho HDP o 4,6 % a vyvíjal sa rovnomerne počas celého roka. Tvorbu HDP ovplyvnil najmä rast služieb, najvyššie tempo rastu malo stavebníctvo a poľnohospodárstvo. Priemysel ostal na úrovni predchádzajúceho roka.

V roku 2003 sme v Slovenskej republike zaznamenali nárast HDP oproti predchádzajúcemu roku o 4,8 %. K celkovému rastu spomínaného ukazovateľa prispeli vo veľkej miere poľnohospodárstvo, odvetvia priemyslu a stavebníctva.

Udalosti roku 2004 boli ovplyvnené najmä vstupom Slovenska do NATO a do Európskej únie. V tomto roku sme zaznamenali nárast HDP až o 5 % oproti roku 2003. Na rast domáceho dopytu mal vplyv hlavne vývoj miezd, daňová reforma ale aj priame zahraničné investície v priemyselných odvetviach a v odvetviach služieb.

Ako vyplýva z grafu, rok 2005 je charakteristický prírastkom reálneho HDP až o 6,7 % . Na raste sa výrazne podieľal rast domáceho i zahraničného dopytu. Hrubý domáci produkt zvýšil aj vďaka prílevu priamych zahraničných investícií – napr. výstavba automobilových závodov PSA Peugeot Citroen v Trnave a Kia Motors Slovakia v Žiline. Akceleráciu tempa rastu zaznamenala aj konečná spotreba domácností, hlavne v dôsledku zvyšovania reálnych miezd, ktorý podporil aj nárast hrubých úspor domácností.

V priebehu celého roku 2006 sa reálny rast HDP zvýšil o 8,5 %, z čoho vyplýva, že tempo hospodárskeho rastu tak medziročne stúplo o 1,8 percentuálneho bodu. Nárast HDP v tomto období bol výrazne ovplyvnený domácim aj zahraničným dopytom, podiel na tejto skutočnosti mal aj rast počtu pracovníkov v priemyselnej sfére a rast produktivity práce.

Rekordný nárast hrubého domáceho produktu sme zaznamenali v roku 2007, kedy sa tempo rastu v percentuálnom vyjadrení zvýšilo až o neuveriteľných 10,6 %, pričom medziročný prírastok vzrástol o 2,1 p. b. Prostredníctvom tohto kladného zistenia sa Slovensko stalo krajinou s najvyšším nárastom HDP v rámci krajín celej Európskej únie.

Z grafického zobrazenia tempa reálneho rastu HDP na Slovensku vyplynula pozitívna správa, že od roku 2000 vývoj HDP zaznamenával neustály rast. Situácia sa zmenila v roku 2008, kedy pozorujeme síce rast HDP o 6,2 %, ale v medziročnej zmene sa tento fakt prejavil ako pokles miery rastu HDP o 4,4 p. b. Príčinu by sme mali hľadať v pretrvávajúcej celosvetovej finančnej kríze, ktorá sa objavila práve v spomínanom analyzovanom roku. Čo sa týka zložiek HDP, v roku 2008 nastalo spomalenie rastu konečnej spotreby domácností, ale faktom je, že ide o spomalenie na stále vysokú hodnotu. Vysokú dynamiku rastu zaznamenala tvorba hrubého fixného kapitálu a prudko sa zvýšil rast spotreby verejnej správy.

Významným indikátorom životnej úrovne krajiny, ktorý ďalej analyzujeme, je ukazovateľ nazývaný **hrubý domáci produkt na obyvateľa**. Údaje o jeho nadobudnutých hodnotách sú najdostupnejšie z väčšiny dát, preto sú základným determinantom životnej úrovne v krátkodobom aj dlhodobom horizonte. Môže byť vyjadrený v Eurách, ale najčastejšie sa používa jednotka nazývaná **parita kúpnej sily** (PKS), ktorá berie do úvahy nielen výmenné koeficienty medzi národnými menami Euro, ale i odlišné úrovne kúpnej sily. V prípade, že sa hodnota HDP na obyvateľa danej krajiny prepočíta kurzom vyjadreným v parite kúpnej sily, dostaneme presnejšie vyjadrenie životnej úrovne danej krajiny, ako keby sme použili klasický výmenný kurz.

V tabuľke 1 sme zobrazili vývoj hrubého domáceho produktu Slovenskej republiky prepočítaného na 1 obyvateľa v parite kúpnej sily. Sledujeme aj mieru jeho rastu v stanovenom období, na základe ktorej bližšie analyzujeme zmeny v jednotlivých rokoch. Uvedenú situáciu prehľadnejšie ukazuje *Obr. 2*.

Tab. 1 HDP na obyvateľa v SR (tis. PKS) a jeho tempo rastu (%)

Ukazovateľ	Roky								
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
HDP na obyvateľa v s. c. 00 (tis. PKS)	9,5	9,9	10,2	10	10,1	10,9	11,7	12,9	13,5
Tempo rastu v %	–	4,21	3,03	-1,96	1,00	7,92	7,34	10,26	4,65

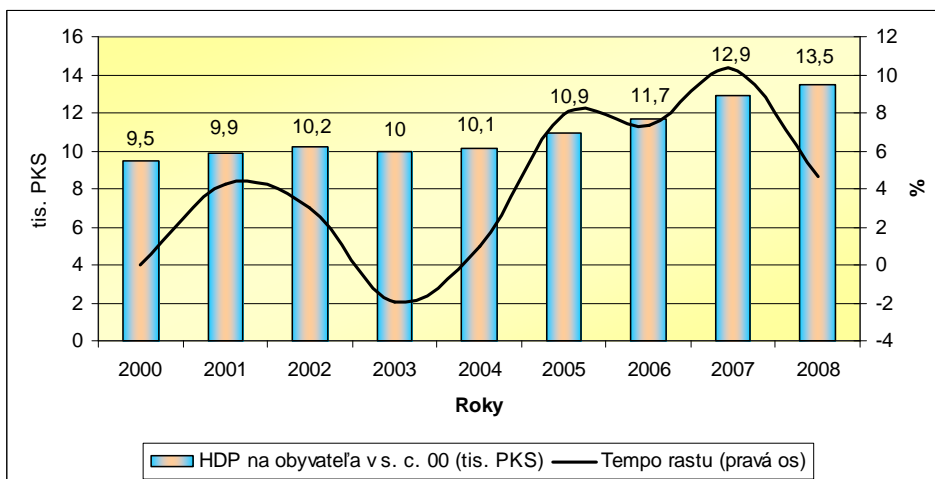
(Zdroj: ŠÚ SR a vlastné výpočty)

Medzi ukazovateľom HDP na obyvateľa a životnou úrovňou existuje priamy vzťah. Je zrejmé, že čím je vyššia hodnota spomínaného ukazovateľa, zvyšuje sa aj životná úroveň.

Na Slovensku sme najvyšší nárast hrubého domáceho produktu na obyvateľa zaznamenali v roku 2007, kedy sa zvýšil až o 10,26 % oproti predchádzajúcemu roku. V absolútnom vyjadrení tento rozdiel predstavuje sumu 1,2 tis. PKS. Naopak v roku 2003 sa rast ukazovateľa pozastavil, jeho hodnota dosiahla 10 tis. PKS, čo znamená pokles o 1,96 % oproti roku 2002. Od roku 2004 už zaznamenávame neustály vzostup.

Tempo rastu sa mierne znížilo v poslednom analyzovanom roku a to o 4,65 % oproti predchádzajúcemu roku.

Obr. 2 Vývoj HDP na obyvateľa v SR (tis. PKS) a jeho tempo rastu (%)

(Zdroj: ŠÚ SR a vlastné výpočty)

Musíme spomenúť, že aj keď je HDP na obyvateľa významným ukazovateľom životnej úrovne krajiny, meria v danej krajine iba jednu zložku kvality života. Ostatné parametre, medzi ktoré môžeme zaradiť kvalitu zdravotníctva, kvalitu škôl, či nerovnosti v životnej úrovni medzi obyvateľmi, je veľmi náročné vyjadriť iba jedným číslom. A preto nielen z tohto dôvodu v poslednej časti práce analyzujeme index ľudského rozvoja, ktorý berie do úvahy viacero faktorov (pozri 4.4).

4.1.2 Nezamestnanosť

Transformácia ekonomickej sféry na Slovensku priniesla so sebou aj negatívne javy, medzi ktoré patrí nezamestnanosť. Nezamestnanosť je považovaná za prirodzený fenomén a zároveň za atribút slobodnej spoločnosti založenej na trhovom hospodárstve a demokracii. Môžeme ju označiť ako jeden z najdôležitejších problémov trhových ekonomík. Vnímame ju ako stav, kedy sa nevyužíva výrobný faktor práca a môžeme to pomenovať ako komplexný národohospodársky problém, ktorý má mikroekonomický a makroekonomický rozmer.

Nezamestnanosť ako dôsledok závažnej zmeny spôsobu života je udalosťou, ktorá si vyžaduje adaptovať sa na novovzniknutú situáciu. Strata zamestnania pôsobí na človeka negatívne, čo sa prejavuje najmä v znížení životnej úrovne obyvateľstva, v raste chudoby, kriminality a tým súvisiacich javov.

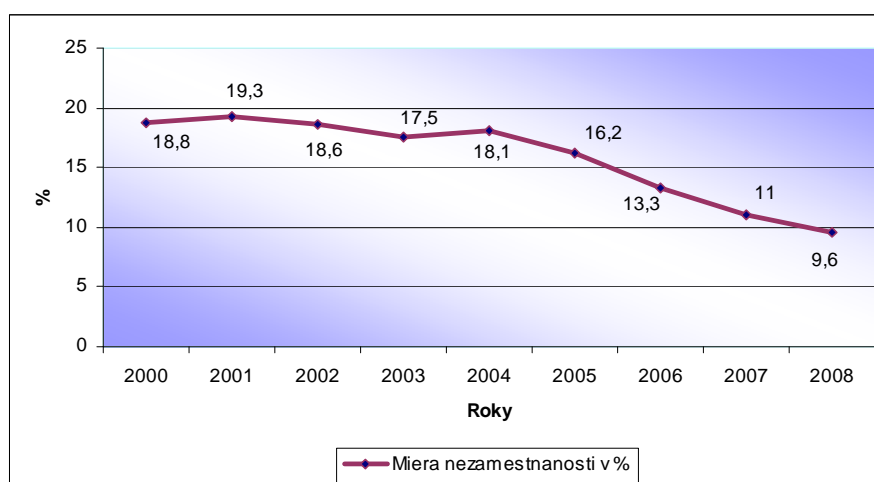
Pokiaľ obyvatelia stratia prácu bez vlastného zavinenia alebo žijú v obave o svoje zamestnanie, prináša to so sebou celý rad dôsledkov, či už ekonomické, alebo sociálne, zdravotné a najmä psychické. Jej dôsledkom je i znižovanie životnej úrovne. Postihuje občanov v rôznych vekových kategóriách, s rôznym nadobudnutým vzdelaním a má rôznu dĺžku trvania, čo v predkladanej práci dokážeme vykonaním jednotlivých čiastkových analýz.

Tab. 2 Priebeh miery nezamestnanosti v SR a jej tempo rastu (%)

Ukazovateľ	Roky								
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Miera nezamestnanosti v %	18,8	19,3	18,6	17,5	18,1	16,2	13,3	11	9,6
Tempo rastu v %	–	2,66	-3,63	-5,91	3,43	-10,5	-17,9	-17,3	-12,73

(Zdroj: ŠÚ SR a vlastné výpočty)

Obr. 3 Priebeh miery nezamestnanosti v SR (%)

(Zdroj: ŠÚ SR)

Na *Obr. 3* graficky znázorňujeme ako sa vyvíjala **miera nezamestnanosti** na Slovensku, pričom na analyzovanie jednotlivých medziročných zmien sme použili vypočítané údaje z tabuľky 2.

Mínusové hodnoty vo vyššie uvedenej tabuľke prinášajú pozitívnu správu, že až na pár výnimočných situácií má priebeh miery nezamestnanosti v SR klesajúcu tendenciu. Vzostup miery nezamestnanosti sa prejavil iba v roku 2001, kedy sa oproti predchádzajúcemu roku zvýšil o 2,66 % a v roku 2004, kedy stúpol o 3,43 % v porovnaní s rokom 2003. Miera nezamestnanosti klesá najmä v dôsledku reforiem a aktívnej politiky trhu práce, vďaka ktorej sú uchádzači o zamestnanie motivovaní hľadať si prácu, ďalej v dôsledku zabezpečovania vzdelávacích rekvalifikačných kurzov, ako aj napr. príspevkom na cestovné. Zvýšený pokles miery nezamestnanosti zaznamenávame v období rokov 2006 - 2007, kedy sa miera nezamestnanosti znížila o niečo vyše 17 %. Pokles miery nezamestnanosti pokračoval aj v roku 2008, síce už nebol taký výrazný. Jej hodnota sa ustálila podľa údajov Štatistického úradu SR na hodnote 9,6 %.

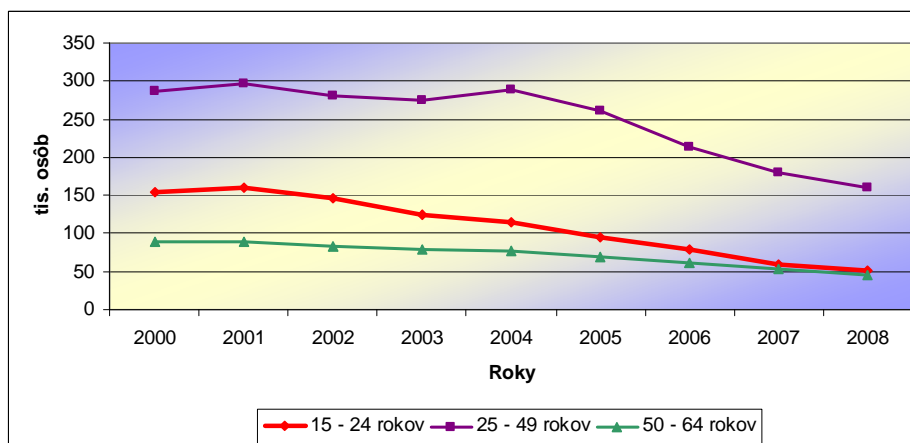
Pre podrobnejšiu analýzu nezamestnanosti ako ukazovateľa životnej úrovne môžeme obyvateľov SR rozdeliť do **skupín podľa veku**, ktoré bližšie zobrazujeme v tabuľke 3 a na Obr. 4.

Tab. 3 Štruktúra nezamestnaných v SR podľa vekových skupín (tis. osôb)

Veková skupina	Roky								
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
15 - 24 rokov	153,4	159,9	146,6	123,7	114,1	95,5	79,8	58,9	50,8
25 - 49 rokov	286,7	296,9	280,2	275,6	288,7	262	212,7	180,2	160
50 - 64 rokov	89,1	88,2	82,3	79,5	77,4	69	60,8	52,6	46,4

(Zdroj: ŠÚ SR)

Obr. 4 Vývoj počtu nezamestnaných v SR podľa vekových skupín (tis. osôb)

(Zdroj: ŠÚ SR)

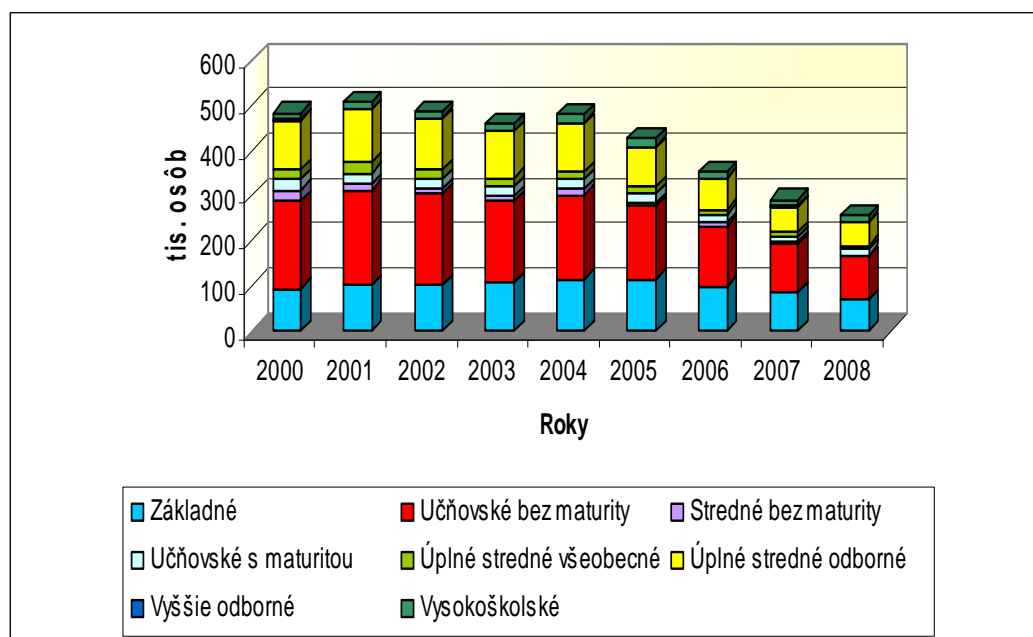
Z Obr. 4 sa dá celkom jasne vyčítať, že každá veková skupina nezamestnaných má v priebehu sledovaného obdobia klesajúcu tendenciu. V prvej skupine 15 – 24 ročných sa počet nezamestnaných medzi rokmi 2000 - 2008 znížil až o 102,6 tis. Mierne zvýšenie počtu nezamestnaných v tejto skupine sme postrehli iba v roku 2001, kedy ich počet medziročne stúpol o 4,23 %. V poslednom analyzovanom roku sme zaznamenali pokles až na 50,8 tis.

Do druhej skupiny patria nezamestnaní vo veku 25 – 49 rokov. Z grafu je evidentné, že aj keď ich počet klesal, v tejto skupine je nezamestnaných najviac. Mierne zvýšenie sme si všimli v roku 2004, kedy išlo o 4,75 % - ný medziročný prírastok nezamestnaných.

Vo vekovej skupine 50 – 64 ročných je nezamestnaných najmenej. V tejto skupine vidíme neustály pokles, ich počet sa v priebehu sledovaného obdobia znížil až o 42,7 tis.

Vyššie analyzovaná miera nezamestnanosti v Slovenskej republike je ovplyvňovaná množstvom faktorov, ku ktorým môžeme zaradiť aj **úroveň vzdelania obyvateľov**.

Obr. 5 Vzdelanostná štruktúra nezamestnaných v SR (tis. osôb)

(Zdroj: ŠÚ SR)

Pri pohľade na *Obr. 5*, ktorý zobrazuje vzdelanostnú štruktúru obyvateľstva je zrejmé, že najvyšší podiel na celkovom počte nezamestnaných majú obyvatelia so základným a učňovským vzdelaním, aj keď sa ich počet v priebehu sledovaného obdobia znižoval (pozri tabuľku 11 v prílohe). Potvrďuje sa, že práve pre týchto ľudí je najväčší problém nájsť si vhodnú prácu. V prípade, že sa človek s nižším vzdelaním ocitne bez zamestnania a nevie si rýchlo nájsť nové, prípadne vzdelávací či rekvalifikačný kurz, stráca pracovné návyky a hľadanie práce je pre neho čoraz náročnejšie.

V priebehu skúmaných rokov sme najvýraznejší pokles zaznamenali u nezamestnaných s úplným stredným odborným vzdelaním. Ich počet sa od roku 2000 znížil o viac ako polovicu. Čo sa týka vysokoškolsky vzdelaných ľudí, ich počet sa v rokoch 2000 – 2008 prudko nezmenil a pohybuje sa okolo 14 tis.

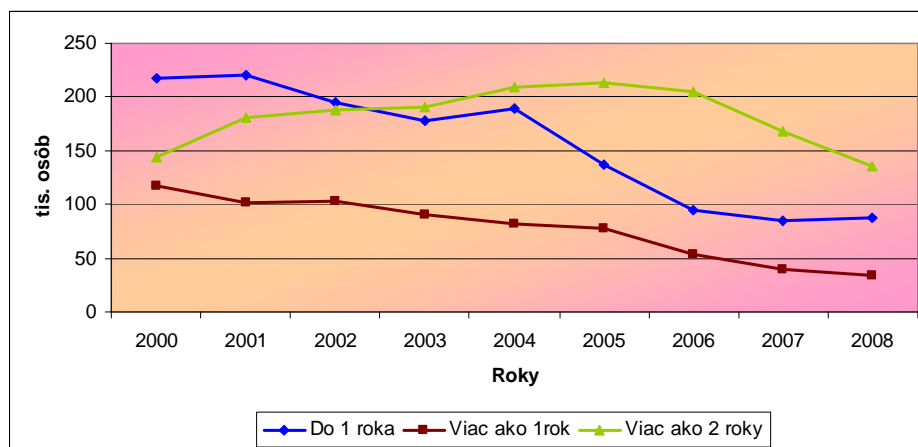
Nezamestnaných možno klasifikovať aj z hľadiska **dĺžky trvania nezamestnanosti**.

Tab. 4 Počet nezamestnaných v SR podľa dĺžky trvania nezamestnanosti (tis. osôb)

Dĺžka trvania	Roky								
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Do 1 roka	217	220,3	195,1	178,1	189,6	136,3	94,9	85,1	87,6
Viac ako 1rok	117,4	101,7	103,4	90	82,2	78,1	54,1	39,5	34,2
Viac ako 2 roky	144,2	181,2	188	190,8	209	213	204,1	167,4	135,8

(Zdroj: ŠÚ SR)

Obr. 6 Vývoj počtu nezamestnaných v SR podľa dĺžky trvania nezamestnanosti (tis. osôb)

(Zdroj: ŠÚ SR)

V tomto prípade zobrazujeme počet nezamestnaných do 1 roka, viac ako 1 rok a viac ako 2 roky. Môžeme vidieť, že v skúmanom období sa najdynamickejšie vyvíjal počet ľudí, ktorí boli bez práce do jedného roka. V tejto kategórii sme zaznamenali prudký úbytok v roku 2005, kedy sa ich stav medziročne znížil o 28,1 %, čo znamenalo pokles o 53,3 tis.

Podiel ľudí, ktorí nemali zamestnanie 1 až 2 roky bol v priebehu celého sledovaného obdobia najnižší a môžeme si všimnúť, že až na nepatrný nárast o 1,67 % v roku 2002 mal klesajúcu tendenciu.

V aktuálnych trendoch treba dať pozor najmä na nárast počtu dlhodobo nezamestnaných, keďže práve pri tejto skupine je pravdepodobnosť nájdania si práce oveľa nižšia a riziko vylúčenia z trhu práce a samotnej spoločnosti je značne vysoké. Dlhodobo nezamestnaní tvoria viac ako 60 % z celkového počtu uchádzačov o zamestnanie. Dokumentuje to aj vyššie uvedený graf. Od roku 2006 ich počet klesá, aj vďaka tvorbe nových pracovných miest.

4.1.3 Okunov zákon v podmienkach SR

Aby sme mohli vyjadriť Okunov zákon pre podmienky Slovenskej republiky v rokoch 2000 – 2008, potrebujeme poznať tempo rastu reálneho HDP v jednotlivých analyzovaných obdobiach, ako aj im zodpovedajúcu zmenu miery nezamestnanosti. Východiskové údaje sú uvedené v tabuľke 5.

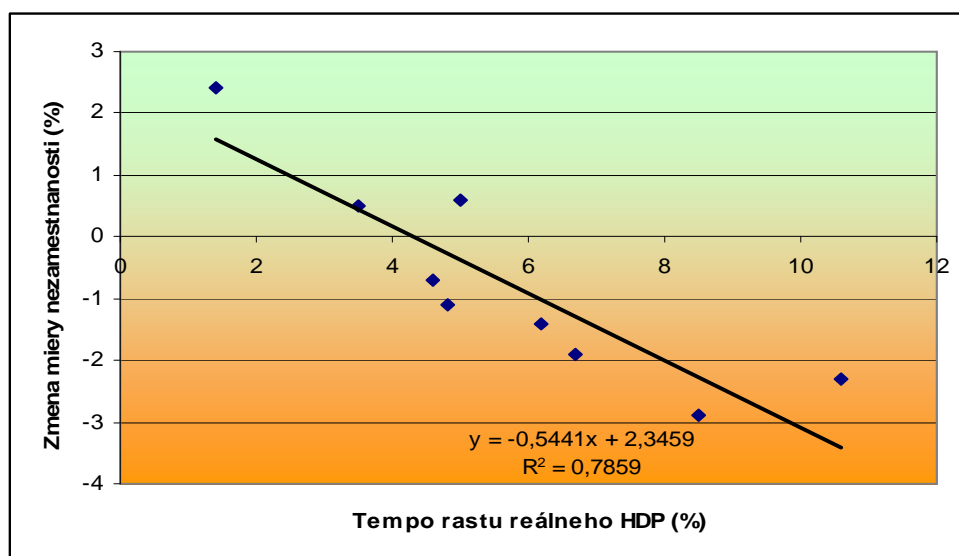
Tab. 5 Východiskové údaje pre odvodenie Okunovho zákona v podmienkach SR

Ukazovateľ	Roky								
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Tempo rastu reálneho HDP (%)	1,4	3,5	4,6	4,8	5	6,7	8,5	10,6	6,2
Zmena miery nezamestnanosti (%)	2,4	0,5	-0,7	-1,1	0,6	-1,9	-2,9	-2,3	-1,4

(Zdroj: Eurostat, ŠÚ SR a vlastné výpočty)

Zaujíma nás, aké hodnoty tempa rastu HDP odpovedajúceho konštantnej miere nezamestnanosti a Okunovho koeficientu najlepšie opisujú daný vývoj.

Obr. 7 Vyjadrenie Okunovho zákona v podmienkach SR

(Zdroj: Eurostat, ŠÚ SR a vlastné výpočty)

Po úprave rovnice regresie z vyššie uvedeného grafu na formálny tvar zisťujeme, že v podmienkach SR platí:

$$\Delta U = -0,5441 (\text{gHDP} - 4,312 \%)$$

Okunov koeficient v sledovanom období dosiahol hodnotu -0,5441. Vidíme, že jeho hodnota je takmer rovnaká, ako ho odhadol autor zákona. V našom prípade teda konštatujeme, že ak by reálny HDP v Slovenskej republike rástol tempom 4,312 %, možno očakávať, že miera nezamestnanosti bude stabilná. Podrobnejšie výsledky uvádzame v prílohe v tabuľke 12.

Vidíme, že tempo rastu spojitelné s konštantnou mierou nezamestnanosti dosahuje takmer dvojnásobok hodnoty odhadnutej Okunom pri skúmaní vyspelých trhových ekonomík, čo môžeme interpretovať aj tak, že Slovenská republika je ešte stále krajinou, ktorá sa len postupne dostáva na úroveň vyspelých trhových ekonomík.

4.1.4 Inflácia

Ako sme uviedli v kapitole 1.2.3, **inflácia** je jav, ktorý sa všeobecne spája s rastom trhových cien tovarov a služieb a jeho dôsledkom je znižovanie kúpyschopnosti peňazí. Z tohto dôvodu podobne ako i nezamestnanosť negatívne vplyva na životnú úroveň obyvateľov. Meraním inflácie môžeme zistiť, či sú zvýšenia cien určitého tovaru kompenzované cenovými poklesmi u iných druhov tovarov, alebo ich cenová úroveň rastie, resp. klesá.

Tab. 6 Vývoj inflácie v SR (%)

Ukazovateľ	Roky								
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Celková inflácia (%)	12	7,3	3,3	8,5	7,5	2,7	4,5	2,8	4,6
Jadrová inflácia (%)	5,7	4,3	2,1	2,6	2,6	1,1	2,5	2,9	4,6

(Zdroj: ŠÚ SR)

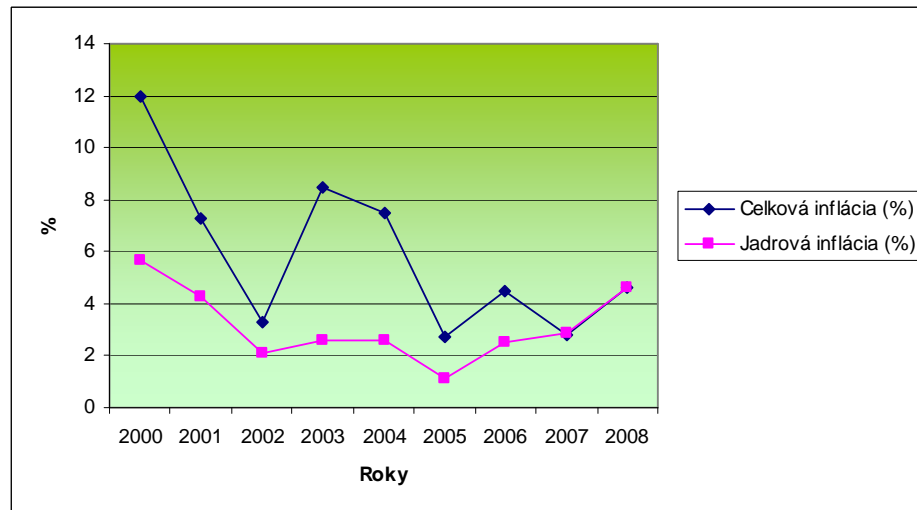
Tabuľka 6 popisuje okrem celkovej inflácie v našej krajine v rokoch 2000 – 2008 aj vývoj jadrovej inflácie. Pripomíname, že **jadrová inflácia** kvantifikuje mieru rastu cenovej hladiny očistenú od vplyvu regulovaných cien, nepriamych daní a dotácií a zahŕňa všetky položky spotrebného koša vrátane potravín, z ktorého sú vylúčené položky s regulovanými cenami.

Čo sa týka celkovej inflácie na Slovensku, vidíme, že v roku 2000 dosiahla svoje maximum 12,2 %. Od tejto doby sme zaznamenávali postupný pokles. Na zníženie inflácie o 4,7 p. b. v roku 2001 sa podieľalo spomalenie cenového rastu vo všetkých základných sektoroch spotrebného koša. Jadrová inflácia v tomto roku klesla na 4,3 %. V nasledujúcom roku sme takisto zaznamenali pokles celkovej inflácie na 3,3 %, kedy nastalo spomalenie rastu aj ostatných segmentov spotrebiteľských cien, jadrová inflácia klesla o 2,2 p. b. Rozhodujúci vplyv zohrali znižujúce sa ceny potravín.

Prudký rast celkovej inflácie v roku 2003 na úroveň 8,4 % bol spôsobený tým, že bola zavedená jednotná daň z pridanej hodnoty 19 %. Jadrová inflácia v tejto súvislosti stúpila na 2,6 %. V nasledujúcom roku sa miera inflácie znížila o 1 p. b. a vo vývoji jadrovej inflácii sme nezaznamenali žiadnu zmenu. Ako máme možnosť vidieť v tabuľke, v roku 2005 sa celková inflácia znížila na úroveň 2,7 %. V ďalších rokoch

zaznamenávame striedavo rast a pokles. Miera inflácie v roku 2006 bola ovplyvnená najmä vyššími cenami ropy a zemného plynu, čo sa odrazilo v zvýšení cien materiálových vstupov a následne sa zvyšovali ceny výrobkov. Jadrová inflácia takisto stúpila o 1,4 p. b. a rast sme zaznamenali aj v nadchádzajúcich dvoch rokoch. V poslednom analyzovanom roku dosiahla miera celkovej inflácie 4,6 %.

Obr. 8 Vývoj inflácie v SR (%)

(Zdroj: ŠÚ SR)

4.2 Analýza príjmov obyvateľstva

Najcitlivejšou zložkou pri skúmaní životnej úrovne sú príjmy obyvateľstva. Odhliadnuc od makroekonomického vývoja sú čisté disponibilné príjmy, čiže príjmy po zdanení pre každého obyvateľa hlavným činiteľom jeho blahobytu.

4.2.1 Priemerná nominálna mesačná mzda na Slovensku

Pri sledovaní príjmov obyvateľstva stojí za pozornosť sledovať peňažné ocenenie vynaloženej práce, čiže nominálnu mzdu. Nižšie uvedená tabuľka popisuje, ako sa v priebehu rokov 2000 – 2008 vyvíjala priemerná nominálna mesačná mzda na Slovensku.

Tab. 7 Priemerná nominálna mesačná mzda v SR (EUR)

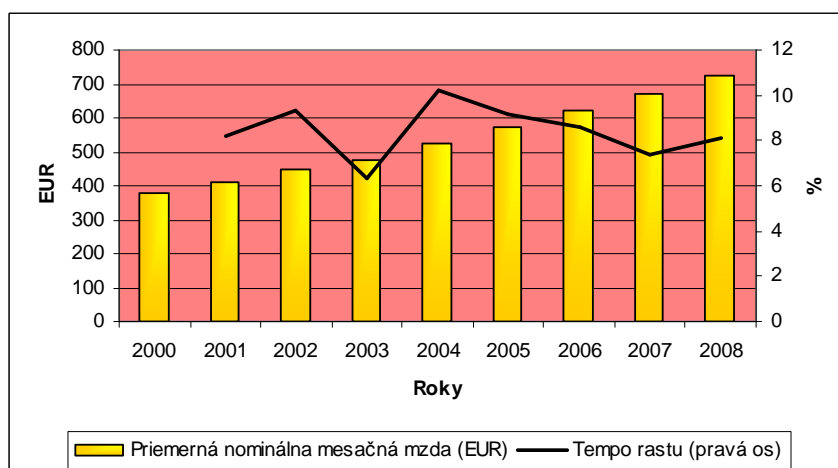
Ukazovateľ	Roky								
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Priemerná nominálna mesačná mzda (EUR)	379,4	410,4	448,5	476,8	525,3	573,4	622,8	668,7	723,03

(Zdroj: ŠÚ SR)

Na základe tabuľky 7 možno povedať, že priemerné mesačné mzdy na Slovensku kontinuálne stúpajú, čo vnímame ako pozitívny jav. Zatiaľ čo v roku 2000 bola priemerná mesačná mzda 379,4 Eur, v poslednom analyzovanom roku sa zvýšila takmer dvojnásobne. Najvyšší rast miezd sme postrehli v roku 2004, kedy sa v porovnaní s predchádzajúcim rokom zvýšila o 48,46 Eur, čo predstavovalo medziročný nárast o 10,2 %. Obdobie od tohto roku po rok 2007 bolo charakteristické znižovaním tempa rastu miezd, napriek tomu že mzdy v absolútnom vyjadrení rástli. V roku 2008 priemerná mesačná mzda medziročne vzrástla o 8,1 %. Rast miezd bol v posledných obdobiach výrazne ovplyvnený mierou inflácie, čo znamená, že rast miezd nasledoval rast cien.

Vývoj priemernej nominálnej mesačnej mzdy a jej tempo rastu zobrazujeme aj na Obr. 9.

Obr. 9 Vývoj priemernej nominálnej mesačnej mzdy v SR a jej tempo rastu (%)

(Zdroj: ŠÚ SR a vlastné výpočty)

4.2.2 Analýza čistých peňažných príjmov domácností

Priemerná mzda, ktorú sme analyzovali vyššie, je považovaná za hlavný indikátor vývoja mzdových podmienok v Slovenskej republike. Nemenej významnú úlohu však majú aj ostatné príjmy obyvateľstva, ako sú napr. podpora v nezamestnanosti, dôchodky a pod.

My sa budeme bližšie zaoberať **analýzou čistých peňažných príjmov domácností**, t.j. príjmov po zdanení, keďže symbolizujú príjem, s ktorým môžu obyvatelia skutočne nakladať podľa svojho vlastného uváženia. Sú dôležité z toho dôvodu, že majú výrazný vplyv na životnú úroveň v krajine.

Čisté peňažné príjmy domácností sú tvorené nasledovnými položkami:

- **čisté pracovné príjmy**, resp. príjmy zo zamestnania očistené od daní a povinných platieb do do poisťovní,
- **príjmy zo súkromného podnikania**, t. j. časť príjmov, ktoré podnikateľ vynaložil na zabezpečenie chodu domácnosti,
- **sociálne príjmy**, obsahujúce dávky dôchodkového zabezpečenia, dávky nemocenského poistenia, štátne sociálne dávky a podpora v nezamestnanosti,
- **ostatné príjmy**, resp. príjmy z majetku, od inštitúcií a súkromných osôb, ďalej z predaja poľnohospodárskych výrobkov, príjmy zo zahraničia a pôžičky.

Tab. 8 Štruktúra čistých peňažných príjmov domácností v SR v prepočte na 1 člena domácnosti

Ukazovateľ	Roky								
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Čisté peňažné príjmy spolu (EUR)	2278,5	2544,9	2674,3	2825,4	2899,4	3014	3431,6	3845,2	4226,6
z toho v %									
čisté príjmy z prac. činnosti	65,2	66,9	74,2	69,5	54,4	53,9	55,5	54,6	55,5
príjmy z podnikania	4,4	4,7	4,8	5,5	9,7	10,2	10,4	10,9	11,4
príjmy z majetku	1,5	2,7	0,8	0,6	0,5	0,3	0,3	0,2	0,2
sociálne príjmy	22,5	18,4	17,6	17	29,1	30,0	27,1	27,3	25,9
z toho									
dôchodky	16,6	13,3	12,3	11,9	21,8	22,5	21,1	21,2	20,2
sociálne príjmy pre rodinu	2,6	2,2	2,6	2,3	4	4,8	4,4	4,4	4,3

(Zdroj: ŠÚ SR)

Tabuľka 8 reprezentuje vývoj čistých peňažných príjmov domácností ročne v prepočte na 1 člena domácnosti. Možno konštatovať, že v sledovanom období čisté peňažné príjmy neustále rástli. V prípade porovnávania čistých príjmov roku 2008 s prvým analyzovaným rokom vidíme, že postupom času príjmy vzrástli až o 1948,1 Eur, čo predstavuje takmer 85 %.

Tabuľka následne vyjadruje percentuálne podiely jednotlivých čiastkových príjmov na celkových čistých príjmoch. Vidíme, že najväčší podiel vo všetkých analyzovaných rokoch zaznamenali príjmy zo zamestnania, ktoré v každom roku tvoria viac ako polovicu zo všetkých príjmov. V roku 2002 to bolo až 74,2 %. V rámci svojej kategórie však zaznamenávali postupný pokles.

Za povšimnutie stojí podiel príjmov z podnikania, ktoré zaznamenali spomedzi všetkých čiastkových príjmov najvyšší nárast. Kým ich podiel z celkových príjmov tvoril 4,4 % v roku 2000, v poslednom analyzovanom roku sa zvýšil až na 11,4 %.

Príjmy z majetku tvoria iba nepatrný podiel na celkových čistých peňažných príjmoch domácností. Napríklad v roku 2002 sme zaznamenali pokles podielu príjmov z majetku až o 1,9 % oproti predchádzajúcemu roku a odvtedy majú tieto príjmy neustále klesajúcu tendenciu. V roku 2008 už úroveň tohto druhu príjmov dosahovala len 0,2 %.

Pri pohľade na sociálne príjmy vidíme, že v sledovanom období tvorí ich podiel približne tretinu z celkových príjmov. Čo sa týka tempa rastu, najvýznamnejší medziročný nárast sme postrehli v roku 2004, kedy sa ich podiel zvýšil až o 71,2 %. V nasledujúcom roku ešte o nepatrnú hodnotu stúpili, v ďalších rokoch sa však ich podiel na celkových čistých peňažných príjmoch znižoval.

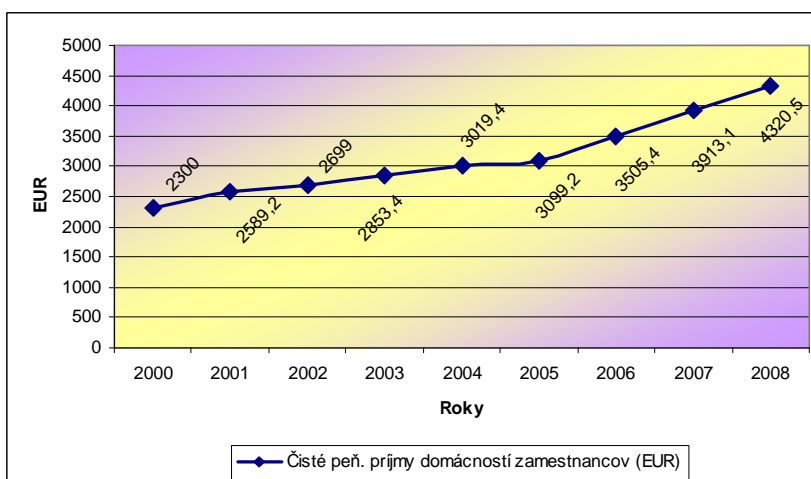
4.2.3 Čisté peňažné príjmy domácností podľa spoločenských skupín

Badateľný je ten fakt, že úroveň peňažných príjmov domácností, pôvod ich nadobudnutia a štruktúra vo veľkej miere závisia od ich pôsobenia na trhu práce. V dôsledku lepšej vypovedacej schopnosti rozdeľujeme domácnosti na tri spoločenské, resp. sociálne skupiny:

- domácnosti zamestnancov,
- domácnosti samostatne zárobkovo činných osôb (SZČO),
- domácnosti starobných dôchodcov.

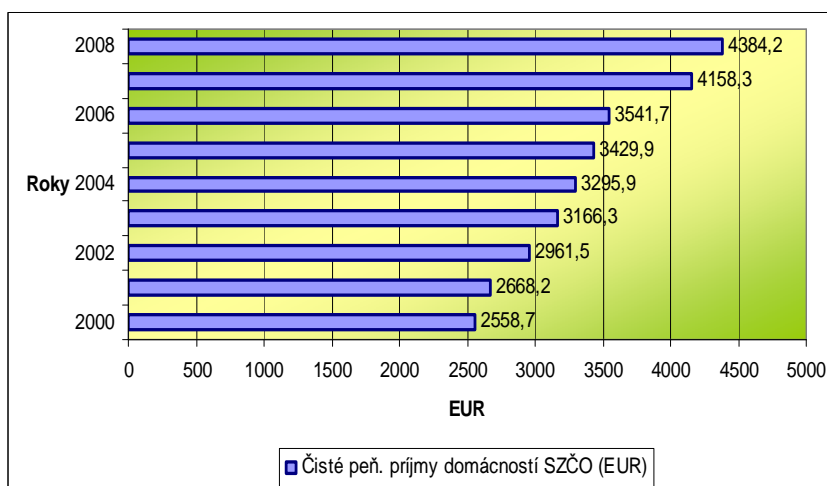
Spoločenská skupina domácností zodpovedá spoločenskej skupine osoby na čele domácnosti, je odvodená od postavenia v zamestnaní, od druhu ekonomickej činnosti a od formy odmeny. Pri každej z nich sledujeme vývoj čistých peňažných príjmov ročne v prepočte na 1 člena domácnosti. Situáciu zobrazujeme v nasledovných grafoch.

Obr. 10 Vývoj čistých peňažných príjmov – domácnosti zamestnancov

Pri pohľade na *Obr. 10* je očividné, že v sledovanom období mali čisté peňažné príjmy zamestnancov stúpajúcu tendenciu, čo sa prejavuje ako pozitívny fakt. Pripomíname, že tieto domácnosti tvoria osoby pracujúce za mzdu, plat, alebo za iný druh odmeny, v štátnom alebo súkromnom podniku, v poľnohospodárskom družstve alebo u iného zamestnávateľa. Ako môžeme vidieť v tabuľke 13 uvedenej v prílohe, najväčšiu časť ich príjmov teda tvoria príjmy z pracovnej činnosti, a to až niečo vyše 80 %. Za pozornosť stojí tá skutočnosť, že v priebehu sledovaného obdobia sa tento podiel znižoval, naopak rast zaznamenávali sociálne príjmy, ktoré sa v roku 2008 zvýšili až na 13,6 % oproti roku 2000. Najnižší podiel tvoria príjmy z majetku, ktoré sa od roku 2002 neustále znižovali a v súčasnosti nedosahujú ani 1 %.

Obr. 11 Vývoj čistých peňažných príjmov – domácnosti SZČO

(Zdroj: ŠÚ SR)

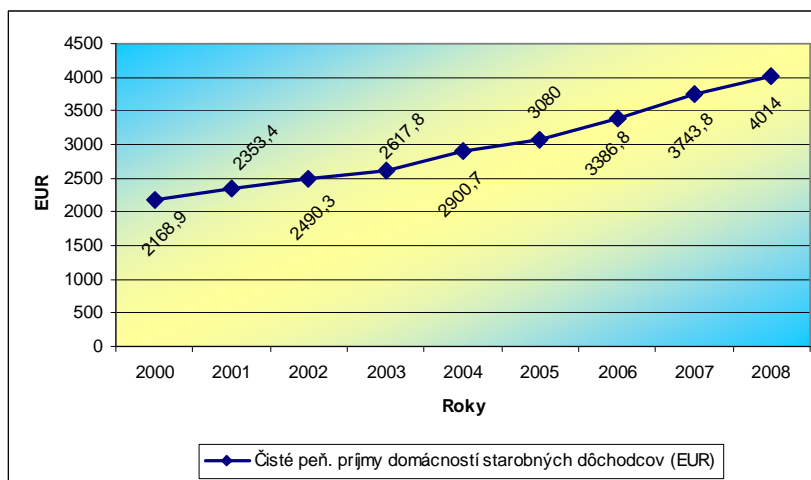
Na *Obr. 11* máme možnosť vidieť, ako sa v analyzovanom období vyvíjali čisté peňažné príjmy domácností samostatne zárobkovo činných osôb. SZČO je osoba, ktorá vykonáva ekonomickú činnosť za účelom získania zisku neberúc ohľad na to, či zamestnáva aj iné osoby, alebo nie. Aj v tomto prípade čisté peňažné príjmy zaznamenávali neustály rast. Zatiaľ čo v roku 2000 dosahovali 2558,7 Eur, v poslednom sledovanom roku sa zvýšili až na 4384,2 Eur, čo celkovo predstavuje nárast o takmer 72 %. Najvýraznejšiu zmenu sme zaznamenali v roku 2007, kedy sa príjmy tejto spoločenskej skupiny medziročne zvýšili až o 17,4 %.

V tabuľke 14, ktorú zobrazujeme v prílohe, si môžeme všimnúť, že najvyšší podiel na celkových príjmoch SZČO majú pochopiteľne príjmy z podnikania.

V sledovanom období tvoria niečo vyše 60 % z ich celkových čistých peňažných príjmov a v ich tempe rastu sme nezaznamenali žiadne extrémny výkyv. Okrem toho sú pre spomínané domácnosti zdrojom príjmu aj sociálne príjmy a príjmy z majetku, ktoré podobne ako aj pri domácnostiach zamestnancov tvoria iba veľmi malé percento z celkových príjmov.

V neposlednom rade nás zaujímajú čisté peňažné príjmy domácností starobných dôchodcov. Uvedenú spoločenskú skupinu tvoria osoby, ktoré nie sú zamestnané a poberajú starobný dôchodok. Na základe štatistík sa domácnosti dôchodcov posudzujú ako sociálne slabé, s reálnou hrozbou peňažnej núdze, podobne ako aj domácnosti nezamestnaných. Napriek tejto skutočnosti mali čisté peňažné príjmy v období rokov 2000 – 2008 stúpajúcu tendenciu a ich vývoj v tomto období v prehľadnejšej forme dokumentujeme na *Obr. 12*.

Obr. 12 Vývoj čistých peňažných príjmov – domácnosti starobných dôchodcov

(Zdroj: ŠÚ SR)

Celkové peňažné príjmy domácností starobných dôchodcov sa z 2168,9 Eur v prvom analyzovanom roku zvýšili až na 4014 Eur v roku 2008. Vidíme, že ich rast je pravidelný, vo vývoji sme nezaznamenali žiadnu výraznú zmenu. Tabuľka 15 v prílohe ukazuje, že zdrojom príjmov pre dôchodcov sú sociálne príjmy, ktorých podiel tvorí viac ako 90 % všetkých príjmov. Do sociálnych príjmov sú zahrnuté dôchodky a príjmy z majetku. V prílohe máme ďalej možnosť sledovať, že podiel dôchodkov na celkových príjmov sa v priebehu sledovaného obdobia znižoval. V roku 2008 klesli až na 77,6 %.

Podiel príjmov z majetku na celkových čistých príjmoch bol podobne ako aj pri vyššie analyzovaných spoločenských skupinách iba minimálny.

4.3 Analýza výdavkov obyvateľstva

Dôležitým hľadiskom pre hodnotenie životnej úrovne nie je iba úroveň peňažných príjmov, ale najmä príležitosť tieto príjmy realizovať, t. j. vydávať peňažné prostriedky na spotrebu tovarov a služieb.

Téma výdavkov je pre nás aktuálna v každom období, pretože ich rast či pokles sa týka každého z nás. Neprejde ani jeden deň, kedy by sme si nekúpili nejaký tovar alebo službu. Štruktúra našich výdavkov je naozaj pestrá a vypovedá o tom, na aké predmety vynakladáme svoj príjem.

Výdavky domácností zvyčajne obsahujú tieto položky:

- **spotrebné výdavky**, t. j. výdavky na potraviny a nealkoholické nápoje, alkoholické nápoje a tabak, odievanie a obuv, výdavky na vodu, elektrinu, plyn a iné palivá, nábytok, bytové zariadenie a bežná údržba domu, výdavky na zdravotníctvo, dopravu, pošty a telekomunikácie, ďalej sem patria výdavky na rekreáciu a kultúru, vzdelávanie, hotely, kaviarne a reštaurácie a rozličné tovary a služby,
- **ostatné výdavky**, resp. rozličné platby, ako splátky pôžičiek, výdavky na súkromné podnikanie, v prípade začínajúcich podnikateľov, ak sú hradené z peňažných prostriedkov domácností a pod.

4.3.1 Analýza čistých peňažných výdavkov domácností

V rámci analýzy výdavkov obyvateľstva SR nás zaujímajú čisté peňažné výdavky domácností ročne v prepočte na jedného člena domácnosti. Treba upresniť, že **čisté peňažné výdavky domácností** sú prepočítané ako suma výdavkov za spotrebné tovary a služby a čisté ostatné výdavky. Na rozdiel od hrubých peňažných výdavkov do

nich nezahŕňame daň z príjmov a povinné odvody do zdravotných poisťovní a do sociálnej poisťovne.

Tab. 9 Štruktúra čistých peňažných výdavkov domácností v SR v prepočte na 1 člena domácnosti

Ukazovateľ	Roky								
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Čisté peňažné výdavky spolu (EUR)	2252,8	2501,9	2578,6	2748,7	2820,2	2934,8	3367,3	3649,9	3896,3
v tom v %									
Spotrebné výdavky	92	91,2	91,2	91,2	92	92,1	90,9	90,4	89,3
v tom									
<i>potraviny a nealkoholické nápoje</i>	26,2	24,3	24,2	23,5	24,7	24,2	22,5	22,1	22
v tom									
potraviny	23,8	22	21,9	21,2	22,5	22	20,4	20	19,8
nealk. nápoje	2,4	2,3	2,3	2,3	2,2	2,2	2,1	2,1	2,1
<i>alkoholické nápoje a tabak</i>	3,1	2,8	2,8	2,7	3	2,8	2,6	2,7	2,5
<i>odievanie a obuv</i>	8	7,8	7,7	6,6	5,4	5,5	5,3	5,6	5,9
<i>bývanie, voda, elektrina, plyn a i.</i>	16,4	15,6	16	18,8	22,4	21	21,7	19,8	19,5
v tom									
nájomné	1,7	1,5	1,5	1,6	1,8	1,7	1,7	1,9	2,1
energia	10,6	10,7	11	13,6	15,6	14,3	15,5	13,9	13,2
<i>nábytok, bytové vybavenie</i>	5,5	5,2	5,3	4,6	4,2	4,1	4,2	4,8	4,8
<i>zdravotníctvo</i>	1,5	1,5	1,6	1,9	2,6	2,7	2,6	2,4	2,7
<i>doprava</i>	7,9	9,2	8,1	8,3	7	8,2	7,9	8,6	7,8
<i>pošta a telekomunikácie</i>	2,7	3,3	3,6	3,6	4,1	4,2	4,8	4,9	5
<i>rekreácia a kultúra</i>	7,5	7,3	7,4	6,8	6,2	5,9	6,4	6,6	7,1
<i>vzdelávanie</i>	0,5	0,6	0,6	0,6	0,6	0,8	0,7	0,7	0,5
<i>hotely, kaviarne a reštaurácie</i>	5,1	5,5	5,8	5,7	4,1	4,3	4,6	4,7	5,1
<i>rozličné tovary a služby</i>	7,6	8,1	8,1	8,1	7,8	8,3	7,5	7,3	6,5
Ostatné čisté výdavky	8	8,8	8,8	8,8	8	7,9	9,1	9,6	10,7

(Zdroj: ŠÚ SR)

Na základe tabuľky 9 môžeme pozorovať, ako sa v priebehu rokov 2000 - 2008 menili čisté peňažné výdavky domácností v Slovenskej republike a tiež aká bola ich štruktúra. Vidíme, že ich vývoj mal v sledovanom období neustále rastúcu tendenciu.

Čiastočne to pripisujeme aj čistým peňažným príjmom domácností, pretože u nich sme takisto registrovali nárast. Z toho vyplýva, že čím majú domácnosti väčšie príjmy, tým zvyčajne viac výdavkov venujú na nákup jednotlivých tovarov a služieb. Najväčší nárast čistých peňažných výdavkov sme postrehli v roku 2006, kedy sa zvýšili o 432,5 Eur oproti predchádzajúcemu roku, čo predstavuje 14,7 %.

Čo sa týka štruktúry výdavkov, môžeme si všimnúť, že najväčší podiel na celkových výdavkoch majú spotrebné výdavky. Predstavujú až niečo vyše 90 % zo všetkých výdavkov a v priebehu sledovaného obdobia sa pohybovali približne na rovnakej úrovni. Zvyšok tvoria ostatné čisté výdavky. Medzi najdôležitejšie patria tie, ktoré slúžia na zabezpečenie základných životných potrieb. Sú to výdavky na potraviny a nealkoholické nápoje spolu s výdavkami na zabezpečenie bývania, vody, elektriny, plynu a pod. Postrehli sme, že domácnostiam sa v sledovanom období zvyšoval podiel výdavkov na zdravotníctvo – z 1,5 % v roku 2000 na 2,7 % v roku 2008 a tiež stúpol podiel výdavkov na poštu a telekomunikácie (takmer dvojnásobne). Pri výdavkoch domácností na rekreáciu a kultúru stojí za povšimnutie, že do roku 2005 sa ich podiel znižoval a od tohto roku stúpili až na 7,1 %. Podiel výdavkov na vzdelávanie nedosahoval v skúmaných rokoch ani 1 %.

4.3.2 Čisté peňažné výdavky domácností podľa spoločenských skupín

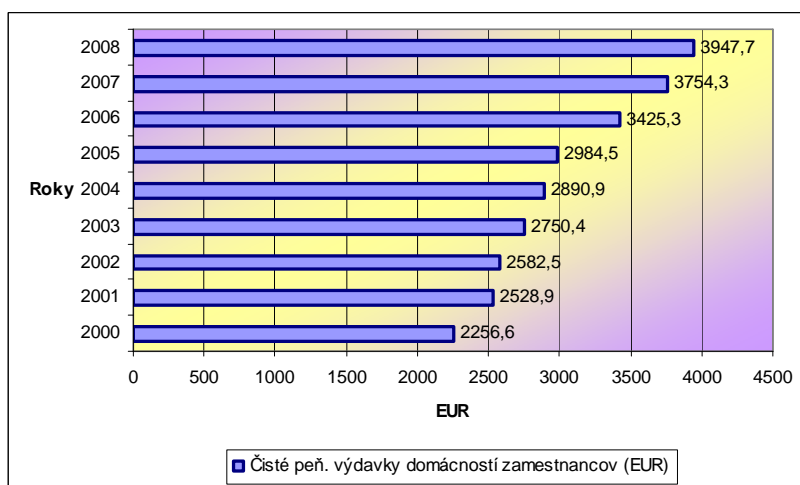
Pre podrobnejšie priblíženie čistých peňažných výdavkov domácností sme postupovali obdobne ako aj pri analýze čistých peňažných príjmov, čiže sme rozčlenili domácnosti na tri spoločenské skupiny:

- **domácnosti zamestnancov,**
- **domácnosti samostatne zárobkovo činných osôb,**
- **domácnosti starobných dôchodcov.**

Pri každej skupine vyjadrujeme vývoj čistých peňažných výdavkov ročne v prepočte na 1 člena domácnosti.

V prvom rade sme sa zamerali na analýzu čistých peňažných výdavkov domácností zamestnancov, ktorých vývoj v sledovanom období dokumentuje *Obr. 13*. Na základe našich výpočtov sme zistili, že výdavky príslušníkov tejto sociálnej skupiny v danom období medziročne rástli. Najvyšší medziročný nárast nastal v roku 2006, kedy výdavky na 1 člena domácnosti zamestnancov stúpili o 14,7 %, čo znamenalo zvýšenie o približne 440 Eur.

Obr. 13 Vývoj čistých peňažných výdavkov – domácnosti zamestnancov

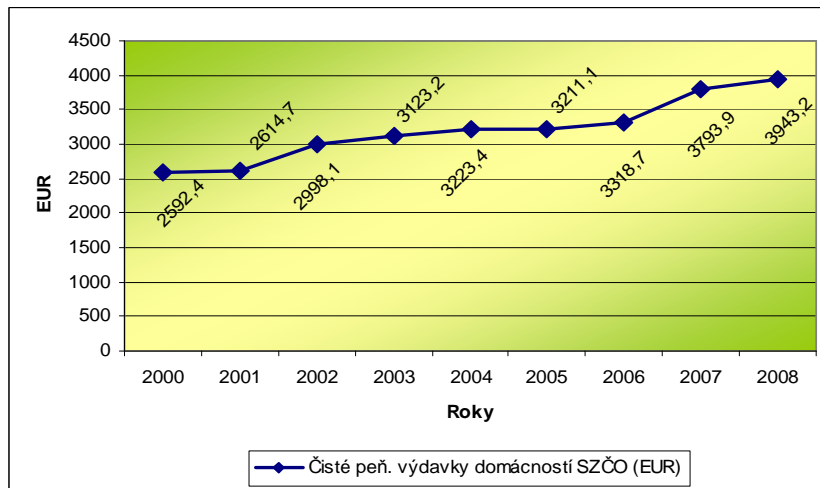

(Zdroj: ŠÚ SR)

Z hľadiska štruktúry výdavkov domácností zamestnancov, ktorú detailnejšie zobrazuje tabuľka 16 v prílohe, môžeme povedať, že v každom analyzovanom roku majú najvyššie percentuálne zastúpenie výdavky na spotrebu a v rámci nich výdavky na potraviny a nealkoholické nápoje. V neposlednom rade ide veľká časť spotrebných výdavkov na bývanie, elektrinu, plyn a vodu. Postrehli sme, že podiel výdavkov na potraviny sa v roku 2008 znížil až o 3,7 % oproti roku 2000, zatiaľ čo výdavky na bývanie, vodu, elektrinu a plyn sa zvyšovali a maximum 20,3 % z celkových výdavkov dosiahli v roku 2004. Položky, na ktoré domácnosti zamestnancov míňajú v sledovanom období najmenej, sú podľa tabuľky v prílohe výdavky na vzdelanie, zdravotníctvo a alkoholické nápoje a tabak.

Stúpajúcu tendenciu čistých peňažných výdavkov majú aj domácnosti samostatne zárobkovo činných osôb, o čom svedčí *Obr. 14*.

Obr. 14 Vývoj čistých peňažných výdavkov – domácnosti SZČO

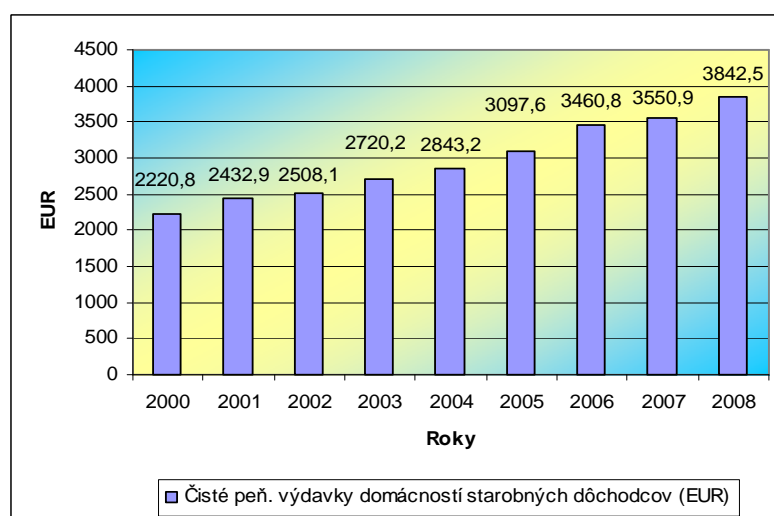
(Zdroj: ŠÚ SR)

Výdavky tejto spoločenskej skupiny sú spomedzi všetkých ostatných najvyššie. V roku 2008 sa oproti prvému analyzovanému roku zvýšili o 1350,8 Eur. Najvýraznejší nárast celkových peňažných výdavkov sme zaznamenali v období rokov 2006 a 2007, kedy z 3318,7 Eur vzrástli až na 3793,9 Eur, čo predstavovalo medziročné zvýšenie o 14,3 %.

Pri pohľade na štruktúru výdavkov domácností SZČO uvedenú v tabuľke 17 (príloha) je očividné, že najväčšiu zložku tvoria práve spotrebné výdavky, ktorých percentuálne podiely sa v sledovanom období pohybovali približne v rovnakých hodnotách. Podľa údajov v tabuľke konštatujeme, že tieto domácnosti najviac utrúcajú za potraviny, bývanie, vodu a energie. Zatiaľ čo výdavky na potraviny a nealkoholické nápoje v roku 2000 činili 593,6 Eur na jedného člena domácnosti, v roku 2008 to bolo až 832,1 Eur.

Vývoj čistých peňažných výdavkov v poslednej sledovanej spoločenskej skupine, t. j. v domácnostiach starobných dôchodcov reprezentuje *Obr. 15*.

Obr. 15 Vývoj čistých peňažných výdavkov – domácnosti starobných dôchodcov

(Zdroj: ŠÚ SR)

Ako sme mali možnosť vidieť na predchádzajúcich stranách pri analyzovaní tejto spoločenskej skupiny, sú to práve dôchodcovia, ktorých príjmy sú spomedzi všetkých skupín najnižšie, a aj z tohto dôvodu majú celkovo najnižšie výdavky.

Z grafu je zrejmé, že počas sledovaného obdobia mali výdavky dôchodcov stúpajúcu tendenciu. V roku 2008 ich suma na jedného člena domácnosti predstavovala 3842,5 Eur, čo je o 1621,7 Eur viac ako v prvom analyzovanom roku. Výdavky stúpali približne rovnakým tempom, no najvýraznejšiu zmenu sme postrehli v roku 2006, kedy sa 3097,6 Eur v roku 2005 zvýšili až na 3460,8 Eur. Ide o 11,7 % - nú medziročnú zmenu.

Zaujíma nás aj štruktúra výdavkov domácností starobných dôchodcov. Detailnejšie ju zobrazujeme v tabuľke 18 v prílohe. Vidíme, že dôchodcovia asi tretinu zo svojich výdavkov venujú na nákup potravín a nealkoholických nápojov. Čo sa týka práve tohto druhu výdavkov, postrehli sme, že v sledovanom období mali klesajúcu tendenciu. Kým v roku 2000 ich podiel bol 34 % zo spotrebných výdavkov, v roku 2008 sa znížil až na 26,5 %. Podstatnú časť spotrebných výdavkov tvoria výdavky na bývanie, vodu, plyn a v neposlednom rade výdavky na energie. Za povšimnutie stojí aj fakt, že v rokoch 2000 - 2003 nemali žiadne výdavky na vzdelávanie, v nasledujúcich rokoch ich podiel tvoril iba pár desiatín percenta.

4.4 Index ľudského rozvoja

Ako sme už spomínali v kapitole 1, index ľudského rozvoja, nazývaný aj HDI (Human Development Index) je ukazovateľ, ktorý sa štandardne používa na meranie a medzinárodné porovnávanie potenciálnej sociálnej prosperity viacerých štátov. (pozri 1.2.5). Snaží sa lepšie vystihovať skutočnú kvalitu života ľudí a nepodriaďovať všetko iba hospodárskemu rastu. Počnúc rokom 1990 ho zostavuje Organizácia spojených národov a uverejňuje ho v správe o ľudskom rozvoji. Index ľudského rozvoja je pomerne dobre korelovaný s niektorými ostatnými indikátormi a je významný z toho dôvodu, že nezohľadňuje len samotnú výšku HDP obyvateľa, ale obsahuje aj faktory ovplyvňujúce ľudský rozvoj, t. j. sociálne premenné:

- očakávaná dĺžka života pri narodení,
- miera gramotnosti dospelých,
- kombinovaná miera zápisu na školy 1., 2. a 3. stupňa,
- reálny HDP na obyvateľa v parite kúpnej sily.

Z horeuvedených veličín sa následne zostavujú tri parciálne indexy:

- **index dĺžky života** (life expectancy index),
- **index vzdelania** (education index) – kde dve tretiny váhy tvorí miera gramotnosti dospelých, zostávajúcu tretinu má kombinovaná miera zápisu na jednotlivé stupne škôl,
- **index HDP** (GDP index).

Výsledný **index ľudského rozvoja HDI** reprezentuje priemer týchto indexov.

Index ľudského rozvoja nadobúda hodnoty 0 - 1 a je dôležité spomenúť, že väčšinou neslúži na porovnávanie hospodársky vyspelých krajín ale je navrhnutý tak, aby skôr diferencoval chudobné krajiny. Na základe spomínaného ukazovateľa sa všetky krajiny sveta rozdeľujú do skupín podľa dosiahnutého stupňa rozvoja, a to na:

- veľmi rozvinuté krajiny, ktorých hodnota HDI predstavuje 0,900 – 1,000,
- rozvinuté krajiny s hodnotou HDI od 0,800 – 0,899,
- stredne rozvinuté krajiny, ktorých hodnota HDI predstavuje 0,500 – 0,799,
- slabo rozvinuté krajiny s hodnotou HDI 0 – 0,499.

Našou snahou je prostredníctvom tabuľky ukázať, ako sa vyvíjali hodnoty indexu ľudského rozvoja v Slovenskej republike. Vzhľadom na nedostupnosť údajov z roku 2008 analyzujeme jeho hodnoty a parciálne indexy, z ktorých je zložený, iba v rokoch 2000 - 2007.

Tab. 10 Index ľudského rozvoja SR a jeho zložky

Ukazovateľ	Roky							
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Index strednej dĺžky života (life expectancy index)	0,805	0,807	0,810	0,820	0,820	0,821	0,824	0,827
Index vzdelania (education index)	0,902	0,916	0,910	0,910	0,920	0,924	0,928	0,928
Index HDP (GDP index)	0,815	0,804	0,810	0,820	0,830	0,855	0,869	0,885
Index HDI	0,840	0,842	0,843	0,849	0,856	0,867	0,873	0,880

(Zdroj: UNDP – Human Development Report a vlastné výpočty)

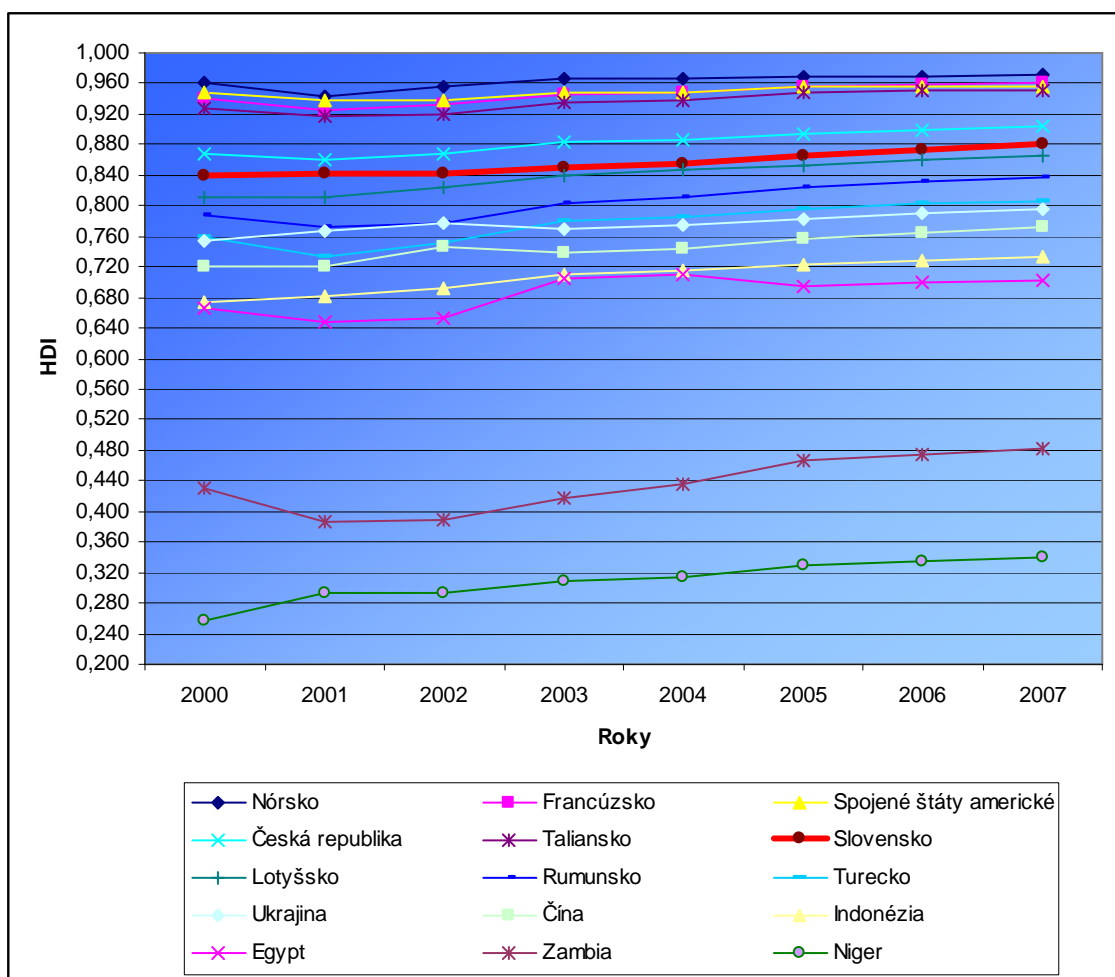
Pri pohľade na horeuvedenú tabuľku je zrejmé, že hodnota indexu ľudského rozvoja sa v priebehu rokov zvyšovala, čo prináša pozitívnu správu, že životná úroveň na Slovensku má stúpajúcu tendenciu. V roku 2007 dosiahol spomínaný index hodnotu 0,880, čo predstavuje nárast o 0,04 oproti roku 2000. Nárast môžeme vysvetliť tým, že stredná dĺžka života obyvateľov na Slovensku sa neustále zvyšuje – u mužov vyše 70 rokov a u žien takmer 78 rokov.

Veľkú zásluhu na tom má aj index vzdelania, ktorého hodnota je spomedzi všetkých troch parciálnych indexov najvyššia. V súčasnej dobe má čoraz viac ľudí záujem získať čo najvyššie vzdelanie, najlepšie vysokoškolské, čo vnímajú ako predpoklad pre zvýšenie ich životnej úrovne.

Keďže sa hodnota HDI vo všetkých analyzovaných rokoch nachádza v intervale od 0,800 – 0,899, môžeme teda Slovenskú republiku na základe tohto ukazovateľa zaradiť medzi rozvinuté krajiny.

Zaujímavá je analýza krajín podľa hodnoty HDP a podľa veľkosti indexu ľudského rozvoja. Ako sme sa už mohli dočítať vyššie, index ľudského rozvoja je ukazovateľ používaný najmä na porovnávanie krajín z hľadiska životnej úrovne s cieľom odlíšiť chudobné krajiny od vyspelých. Z tohto dôvodu sme zostavili graf, ktorý reprezentuje postavenie Slovenska medzi vybranými krajinami sveta vzhľadom na index HDI. Vývoj hodnôt indexu ľudského rozvoja uvedených štátov sa nachádzajú v prílohe – tabuľka 19.

Obr. 16 Postavenie Slovenska medzi vybranými krajinami sveta z hľadiska indexu ľudského rozvoja

(Zdroj: UNDP – Human Development Report)

Zdôrazňujeme, že na *Obr. 16* je pozícia Slovenska zakreslená krivkou červenej farby. V celosvetovom porovnaní krajín sa nachádzame na 42 mieste. Môžeme si všimnúť, že napríklad hodnoty HDI Českej republiky sa v grafe nachádzajú vyššie ako hodnoty našej krajiny. Z tohto pohľadu to vnímame ako negatívny jav, pretože pokiaľ sme fungovali ako Československá republika, index ľudského rozvoja dosahoval oveľa vyššiu úroveň ako v súčasnosti po rozdelení. Československo sa za socializmu v kvalite života občanov nachádzalo na 27. mieste vo svete. Po prevrate relatívna kvalita života začala klesať.

Na popredných priečkach v rámci HDI sa nachádzajú vyspelé štáty, ako Francúzsko, Spojené štáty americké a všetkým krajinám sveta kraľuje Nórsko. V roku 2007 dosiahol HDI hodnotu až 0,971. Prvú a poslednú krajinu nedelí len to, že v Nórsku je mier a majú tam vyššie zárobky. Ľudia sa v tejto krajine dožívajú v priemere o 30 rokov viac ako napríklad v Nigeri. Medzi najmenej rozvinuté patrí 32 krajín sveta, z toho je až 30 krajín z afrického kontinentu a ich hodnoty HDI nedosahujú ani 0,5. V grafe sme zobrazili Zambiu a Niger. Z európskych krajín sa najhoršie umiestnila Ukrajina s indexom HDI 0,796 v poslednom analyzovanom roku.

Možno konštatovať, že vo vyspelých krajinách hodnota HDI kontinuálne rastie jednak v dôsledku predlžujúcej sa očakávanej dĺžke života a tiež vďaka rastúcemu HDP. Hodnota HDP v podstate ukazuje, ako je štát bohatý, zatiaľ čo hodnota HDI indikuje, do akej miery je „ľudsky rozvinutý“. To znamená, že krajiny, ktoré majú vyššie HDI než HDP, sú ľudsky rozvinutejšie, než by to zodpovedalo ich bohatstvu a naopak.

Záver

Zabezpečovanie rozvoja životnej úrovne nie je mechanický alebo dokonca automatický proces. Životná úroveň má svoje zákonitosti rozvoja, plynúce zo všestranného rozvoja človeka a jeho potrieb. Preto už pri určovaní cieľov rozvoja životnej úrovne k určitému obdobiu musíme nájsť optimálnu štruktúru spotreby, prioritu rozvoja jednotlivých zložiek životnej úrovne, vybrať cesty, metódy a formy uspokojovania jednotlivých potrieb i nástroje vhodné na ich realizáciu.

Diplomová práca bola zameraná na analyzovanie životnej úrovne obyvateľstva na Slovensku v období rokov 2000 – 2008. Cieľom bolo analyzovať celkovú výkonnosť ekonomiky (v rámci nej HDP, nezamestnanosť a infláciu), nakoľko je prvým znakom vypovedajúcim o životnej úrovni obyvateľov. Vyjadrili sme Okunov zákon v podmienkach Slovenskej republiky a následne sme sa zamerali na analýzu príjmov a výdavkov obyvateľstva SR. Nakoniec sme životnú úroveň na Slovensku hodnotili aj z pohľadu indexu ľudského rozvoja.

Prvým ukazovateľom na hodnotenie životnej úrovne obyvateľstva SR bol hrubý domáci produkt. Jeho vývoj sa nám javí ako priaznivý, pretože jeho hodnoty sa v priebehu sledovaného obdobia neustále zvyšovali. Mierny pokles tempa rastu sme zaznamenali v roku 2008. Príčinu vidíme najmä vo svetovej finančnej kríze, ktorá sa odrazila aj v našej ekonomike.

Pre oceňovanie vplyvu hospodárskeho rastu na životnú úroveň obyvateľstva sa používa aj ukazovateľ HDP na obyvateľa, ktorý okrem iného vyjadruje, či rast hospodárskeho rastu nie je vyšší ako prírastok obyvateľstva. Zistili sme, že jeho hodnoty z roka na rok rástli. Zatiaľ čo v roku 2000 dosiahol hodnotu 9,5 tis. PKS, v roku 2008 sa zvýšil o 4 tis. PKS. Aj napriek tomu, že HDP na obyvateľa zaznamenával neustály rast, možno povedať, že životná úroveň Slovákov v súčasnosti ešte nedosahuje životnú úroveň priemerných Európanov. Za posledné roky sa nám k nej podarilo výrazne priblížiť, o čom svedčí aj spomínaný ukazovateľ.

V práci sme ďalej analyzovali nezamestnanosť ako ukazovateľ, ktorý na životnú úroveň obyvateľov pôsobí negatívne, pretože spôsobuje jej pokles. Nezamestnanosť sa nevyhýba ani Slovenskej republike, no zistili sme, že v priebehu sledovaného obdobia sa miera nezamestnanosti neustále znižovala, čo vnímame ako pozitívny fakt.

V poslednom analyzovanom roku sa jej hodnota ustálila na 9,6 %. K znižovaniu miery nezamestnanosti prispeli aj zahraničné firmy, ktoré na území Slovenska otvorili svoje pobočky a vytvorili tak nové pracovné miesta.

Nezamestnanosť však v našej krajine stále pretrváva a vykonaním analýz sme zistili, že postihuje občanov v rôznom veku, s rôznym nadobudnutým vzdelaním a má rôznu dĺžku trvania. Najvyšší počet nezamestnaných sme v sledovanom období zaznamenali vo vekovej skupine 25 – 49 rokov, napriek tomu, že ich počet sa znižoval. Čo sa týka vzdelania, nie je prekvapením, že najväčší podiel na celkovom počte nezamestnaných majú práve ľudia so základným a učňovským vzdelaním. Ďalej sme zistili, že na Slovensku je problémom najmä dlhodobá nezamestnanosť. Dlhodobo nezamestnaní tvoria viac ako 60 % z celkového počtu uchádzačov o zamestnanie.

Zaujímavé bolo sledovať vzťah miery nezamestnanosti na Slovensku a tempa rastu reálneho HDP, ktorý reprezentuje Okunov zákon. V skúmanom období sme zistili, ak by reálny HDP v Slovenskej republike rástol tempom 4,312 %, možno očakávať stabilnú mieru nezamestnanosti.

Na životnú úroveň obyvateľstva vplyva aj inflácia, pretože je to jav, ktorý spôsobuje rast cien tovarov a služieb a jeho dôsledkom je znižovanie kúpyschopnosti peňazí. Rast cien znamená, že musíme platiť viac za tovary a služby. Ak náš príjem rastie pomalšie ako inflácia, naša životná úroveň klesá, aj keď by sme boli presvedčení o opaku. Vývoj inflácie na Slovensku v priebehu rokov 2000 – 2008 bol veľmi kolísavý. Svoje maximum 12 % dosiahla v roku 2000, následne sme zaznamenali pokles a môžeme spomenúť prudké zvýšenie v roku 2003, ktoré bolo spôsobené zavedením jednotnej 19 % - nej dane z pridanej hodnoty.

Nie je náhodou, že ľudia sa pri odpovedi na otázku, aká je ich životná úroveň odrážajú od výšky svojich príjmov. Sú totiž považované za jednu z najcitlivejších zložiek pri skúmaní životnej úrovne obyvateľstva. Z tohto dôvodu sme sa zamerali na analýzu priemernej nominálnej mesačnej mzdy na Slovensku a následne na celkové peňažné príjmy domácností spolu a podľa jednotlivých spoločenských skupín. Zistili sme, že priemerná nominálna mesačná mzda na Slovensku sa neustále zvyšuje. V roku 2008 dosiahla hodnotu 723 Eur, čo znamená zvýšenie oproti prvému analyzovanému roku o takmer dvojnásobok. Rast miezd bol v posledných obdobiach výrazne ovplyvnený mierou inflácie, čo znamená že rast miezd nasledoval rast cien. Čo sa týka čistých príjmov domácností, aj tie mali v sledovanom období stúpajúcu tendenciu.

Najvyšší podiel tvoria samozrejme príjmy z pracovnej činnosti, ktoré sú nasledované sociálnymi príjmami, ako sú napríklad dávky nemocenského poistenia a podpora v nezamestnanosti. Zaujímavé bolo sledovať čisté peňažné príjmy domácností zamestnancov, domácností samostatne zárobkovo činných osôb a domácností starobných dôchodcov. U všetkých analyzovaných spoločenských skupín sa potvrdil v priebehu sledovaného obdobia nárast čistých peňažných príjmov.

Dôležitým faktorom vypovedajúcim o životnej úrovni obyvateľstva našej krajiny je štruktúra výdavkov domácností. Úzko sú spojené s ich príjmami a tiež aj s preferenciami, ktoré sa v priebehu času viac či menej vyvíjajú. Spotrebiteľské zvyklosti sú determinované vývojom príjmovej úrovne domácností a štruktúrou príjmov, skladbou domácností a postavením jednotlivých jej členov. V práci sme sa zamerali na analyzovanie čistých peňažných výdavkov domácností spolu a následne na domácnosti zamestnancov, domácnosti samostatne zárobkovo činných osôb a domácnosti starobných dôchodcov. Výdavky každej spomínanej skupiny, sledované ročne v prepočte na 1 člena domácnosti v období rokov 2000 – 2008 pravidelne rástli. Zaujímavé bolo sledovať ich štruktúru. Je samozrejmé, že takmer 90 % z celkových výdavkov tvoria spotrebné výdavky. V súčasnosti Slováci mňajú v priemere 20 % svojich výdavkov na potraviny a nealkoholické nápoje, ich podiel sa v priebehu sledovaného obdobia znižoval. Podstatnú časť výdavkov tvoria aj výdavky na bývanie, vodu, plyn, elektrinu a i. Menší podiel výdavkov na základné tovary zväčšuje priestor na kúpu luxusnejších tovarov a služieb. Slovenské rodiny si dnes môžu dovoliť oveľa viac kultúry, dovoleníek, stravovania sa v reštauráciách, či ubytovania v hoteloch.

Posledným ukazovateľom pre posúdenie životnej úrovne obyvateľstva na Slovensku bol index ľudského rozvoja, ktorý meria životnú úroveň komplexne, to znamená že do úvahy berie okrem hrubého domáceho produktu na obyvateľa vyjadreného v parite kúpnej sily aj očakávanú dĺžku života a vzdelanie. V rámci tohto hodnotenia sa Slovensko s hodnotou indexu HDI okolo 0,88 považuje za rozvinutú krajinu a v celosvetovom porovnaní sa nachádza na 42. mieste. Naše umiestenie ovplyvňuje aj to, že ľudia u nás sa dožívajú v porovnaní s inými krajinami nižšieho veku.

Každý človek má záujem viesť kvalitný život a v tejto súvislosti nás zaujíma, ako by sme mohli životnú úroveň zlepšovať. Jednou z ciest k zlepšeniu životnej úrovne obyvateľov je vytvorenie čo najvhodnejších podmienok pre stabilný hospodársky rast,

čo v podmienkach Slovenskej republiky predstavuje tempo rastu minimálne na úrovni 4,312 %. Táto situácia zabezpečí nerastúcu mieru nezamestnanosti, čo sa následne prejaví vo zvýšení životnej úrovne obyvateľov.

Ďalej možno povedať, že chlebodarcami slovenských domácností sú podnikatelia a investori, a aj od ich úspechu závisí vývoj životnej úrovne domácností v našej krajine. Mali by sme preto vytvárať priaznivé podmienky pre príchod nových investorov a zabezpečovať možnosti pre rozvoj už pôsobiacich podnikov na našom území.

Zvyšovanie životnej úrovne obyvateľov by sa mohlo dosiahnuť tiež neustálym podporovaním vzdelávania obyvateľov, podporou zamestnanosti, informačnej spoločnosti, ako aj podporou vedy, výskumu a inovácií.

Zoznam použitej literatúry

1. BARÁNIK, Michal – HABÁNIK, Jozef. 2002. *Základy makroekonómie*. Bratislava : IRIS, 2002. 110 s. ISBN 80-89018-45-9.
2. BARTOVÁ, Ľubica. 2002. Globalizácia a chudoba. In *Zemědělská ekonomika*, roč. 48, 2002. č. 2, s. 81 – 86.
3. BOREKOVÁ, Božena. 2002. *Ekonomika domácnosti*. Nitra : SPU, 2002. s. 14 – 51. ISBN 80-7137-977-8.
4. BOROŠ, Július. 2000. *Transformácia ekonomiky v SR a uspokojovanie potrieb*. Bratislava : Iris, 2000. 89 s. ISBN 80-89018-14-9.
5. BOŽÍK, Marián. 2000. Konkurencieschopnosť a dôsledky vstupu do EÚ na slovenský poľnohospodársky sektor. In *Zemědělská ekonomika*, roč. 46, 2000. č. 2, s. 59 – 67.
6. ČERVEŇOVÁ, Zuzana. 2002. Vývoj ukazovateľov životnej úrovne Slovenska a ich komparácia s vybranými krajinami Európy : diplomová práca. Nitra : SPU, 2002. 71 s.
7. DOKUMENT SVETOVEJ BANKY, 2005. *Hodnotenie životnej úrovne Svetovou bankou. Cesta k spravodlivému rastu v Slovenskej republike*, 2005. 94 s. ISBN 80-89041-98-1.
8. GOWLAND, David. 1995. *Makroekonómie*. Praha : Victoria Publishing, a. s., 1995. s. 144 – 148. ISBN 80-85865-22-X.
9. HEILBRONER, L. Robert – THUROW, C. Lester. 1994. *Čo je ekonómia?* Bratislava : BRADLO, 1994. s. 66 - 71. ISBN 80-7127-060-1.
10. HEYNE, Paul. 1991. *Ekonomický styl myšlení*. Praha : VŠE, 1991. 509 s. ISBN 80-7079-781-9.
11. HONTYOVÁ, Kajetana – LISÝ, Ján. 1994. *Základy modernej ekonómie*. Bratislava : ELITA, 1994. s. 103 – 104. ISBN 80-85323-60-5.
12. HRONSKÝ, Filip. 1981. *Teória životnej úrovne*. Bratislava : Nakladateľstvo Pravda, 1981. 288 s. ISBN 75-021-81.

-
13. HUSÁR, Jaroslav. 2003. *Aplikovaná makroekonómia*. Bratislava : SPRINT, 2003. s. 22 - 23. ISBN 80-89085-11-3.
 14. HUTNÍK, Félix. 2001. *Funkcia poľnohospodárstva pri vytváraní podmienok pre kvalitný život obyvateľstva*. Bratislava : Prognostický ústav SAV, 2001. 5 s. ISBN neuvedené.
 15. JENÍČEK, Vladimír. 1998. Sociálne ekonomická znalosť rozvojových zemí. In *Zemědělská ekonomika*, roč. 44, 1998. č. 6., s. 259 – 270.
 16. KATRŇÁK, Tomáš. 2005. *Třídní analýza a sociální mobilita*. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2005. s. 15 - 24. ISBN 80-7325-067-5.
 17. KOMÁREK, Valtr. a kol. 1990. *Prognóza a program*. Praha : Academia, 1990. 296 s. ISBN 80-200-0255-3.
 18. KOVAČKA, Milan. 1992. *Makroekonomika*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1992. s. 248 – 250. ISBN 80-08-01490-3.
 19. LISÝ, Ján. 2005. *Výkonnosť ekonomiky a ekonomický rast*. Bratislava : IURA EDITION, spol. s r. o., 2005. 11 s. ISBN 80-8078-035-8.
 20. LISÝ, Ján. a kol. 2005a. *Ekonómia v novej ekonomike*. Bratislava : Ekonómia, 2005. 431 s. ISBN 80-8078-063-3.
 21. LUBELCOVÁ, Gabriela. 1995. Kto žije v chudobe? – Schudobnievame všetci. In *Nové slovo bez rešpektu*, roč. 5, 1995. č. 48, 5 s.
 22. MANKIW, Nicholas Gregory. 1999. *Zásady ekonomie*. Praha : Grada Publishing, 1999. ISBN 80-7169-891-1.
 23. PAUHOFOVÁ, Iveta. 2001. *Dôchodková situácia obyvateľstva a formovanie spotrebiteľských zvyklostí v transformujúcej sa ekonomike Slovenska*. Bratislava : Prognostický ústav SAV, 2001. ISSN 0862-9137.
 24. RYBÁROVÁ, S. 1996. Päť rokov transformácie z pohľadu životnej úrovne domácností Slovenskej republiky. In *Ekonomický časopis*, roč. 44, 1996. č. 9, s. 715 – 730. ISSN 0013-3035.
 25. SCHILLER, R. Bradley. 2004. *Makroekonomie dnes*. Brno : Computer Press, 2004. s. 87 – 106. ISBN 80-251-0169-X.

-
26. Slovenská ratingová agentúra. 2004. *Základné makroekonomické proporcie vývoja ekonomiky Slovenska v roku 2004 z pohľadu podnikov*. Bratislava : Slovenská obchodná a priemyselná komora, 2004. 96 s. ISBN 80-89105-14-9.
27. SOVA, Václav. 1978. *Životní úroveň a její plánování*. Praha : Nakladatelství Svoboda, 1978. s. 14 – 16. ISBN 25-020-78.
28. ŠLOSÁR, Rudolf – ČAPOVÁ, Mária – FABOVÁ, Ľudmila. 1992. *Základná ekonomická orientácia*. Bratislava : ARIMES, 1992. 64 s. ISBN 80-900564-4-X.
29. UBREŽIOVÁ, Iveta. 2008. *Medzinárodný manažment a podnikanie*. Nitra : SPU, 2008. 41 s. ISBN 978-80-552-0069-9.
30. URBAN, L. 1974. *Efektivní ekonomický vývoj a změny ve strukture spotřeby*. Praha : ÚVTEI, 1974. 50 s.
31. VALNÁ, Silvia. 1997. Životná úroveň domácností so študujúcou mládežou. In *Práca a sociálna politika*, roč. 5, 1997. č. 12, s. 2 – 4. ISSN 1210-5643.
32. VINCÚR, Pavol. 2000. *Makroekonomická analýza a prognóza*. Bratislava : Sprint vfra, 2000. s. 20 – 30. ISBN 80-88848-65-2.
33. *Analýza výkonnosti ekonomiky Slovenska 2004*. [online] Hospodárske noviny. aktualizované 2004. [cit. 2010-03-25]. Dostupné na < <http://hnonline.sk/c1-22137565-analyza-vykonnosti-ekonomiky-slovenska>>.
34. DUJAVA, Daniel. *Pesimista Okun*. 2010 [online] aktualizované 2010. [cit. 2010-03-04]. Dostupné na : <http://enhf.euba.sk/web2/index.php?option=com_content&task=view&id=504&Itemid=58>.
35. *HDI trends and indicators (1980-2007)* 2009. [online] Human Development reports, aktualizované 2009. [cit. 2010-03-18]. Dostupné na : <<http://hdr.undp.org/en/statistics/data/>>.
36. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>
37. *Index lidského rozvoje* 2007. [online] aktualizované 2007. [cit. 2010-03-04]. Dostupné na : <[http://www.hraozemi.cz/indikatory-ur/index-lidskeho-rozvoje-\(hdi\).html](http://www.hraozemi.cz/indikatory-ur/index-lidskeho-rozvoje-(hdi).html)>.
-

-
38. Inštitút finančnej politiky 2006. *Porovnanie životnej úrovne na Slovensku v rokoch 1989 – 2005*. [online] Bratislava : MF SR, aktualizované 2006. [cit. 2010-03-19]. Dostupné na : < <http://www.finance.gov.sk/Default.aspx?CatID=5947>>.
39. MÚČKA, František. *Ceny nie sú vysoké, len príjmy sú nízke*. 2008 [online] aktualizované 2008. [cit. 2010-03-03]. Dostupné na : < <http://profit.etrend.sk/archiv-profitu/rok-2008/cislo-1/cenyne-su-vysoke-len-prijmy-su-nizke-zvysenie-cien-na-prelome-rokov-nie-je-dramaticke-iba-sa-kazdy-rok-opakuje-v-takmer.html>>.
40. MÚČKA, František. *Slovensko začína veriť v bohatnutie*. 2006 [online] aktualizované 2006. [cit. 2010-03-03]. Dostupné na : <<http://ekonomika.etrend.sk/ekonomika-slovensko/slovensko-zacina-verit-v-bohatnutie.html>>.
41. *Národná správa o ľudskom rozvoji* , 2008 [online] Bratislava: MPSVaR, aktualizované 2008. [cit. 2010-03-03]. Dostupné na : <<http://www.employment.gov.sk/index.php?SMC=1&id=735>>.
42. *Nezamestnanosť a platy nehovoria všetko*. 2007 [online] aktualizované 2007. [cit. 2010-03-03]. Dostupné na : <<http://ekonomika.etrend.sk/ekonomika-slovensko/nezamestnanost-a-platy-nehovoria-vsetko.html>>.
43. *Slovensko je bližšie k životnej úrovni Západu*. 2009 [online] Pravda. aktualizované 2009. [cit. 2010-03-03]. Dostupné na : <http://spravy.pravda.sk/slovensko-je-blizsie-k-zivotnej-urovni-zapadu-fqa/sk_ekonomika.asp?c=A091111_131608_sk_ekonomika_p01>.
44. www.statistics.sk
45. *Zlepšenie životnej úrovne očakáva po zavedení eura 15% Slovákov*. 2008 [online] aktualizované 2008. [cit. 2010-03-03]. Dostupné na : <<http://marketer.hnonline.sk/c1-25948740-zlepsenie-zivotnej-urovne-ocakava-po-zavedeni-eura-15-slovakov>>.
46. *Životná úroveň sa zhoršila 40 percentám občanov, tvrdí prieskum*. 2010 [online] Denník SME. aktualizované 2010. [cit. 2010-03-03]. Dostupné na : < <http://ekonomika.sme.sk/c/5253980/zivotna-uroven-sa-zhorsila-40-percentam-obcanov-tvrdi-prieskum.html>>.
-

Prílohy

Tab. 11 Štruktúra nezamestnaných v SR podľa vzdelania (tis. osôb)

Vzdelanie	Roky								
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Základné	95	100,8	100,4	106,4	115,5	116	99	85,2	71,6
Učňovské bez maturity	195,5	212,4	203,8	182,4	187,8	161,6	133,8	106,4	93,4
Stredné bez maturity	22,6	14,1	12	12	11,8	8,2	8,9	7,5	4,8
Učňovské s maturitou	23,1	23,8	22,5	19,3	22,9	21,1	17,6	11	11,5
Úplné stredné všeobecné	24	23	20,1	19,7	15,9	14,5	10,5	10,2	8,6
Úplné stredné odborné	108,8	118,6	114,1	103	106,4	86,7	69,8	55,4	52
Vyššie odborné	1,2	1,6	1,2	1,7	2,1	1,9	0,7	1,5	1,2
Vysokoškolské	14,4	13,4	12,9	14,7	18,3	17,2	12,2	14,3	14,1

(Zdroj: ŠÚ SR)

Tab. 12 Regresná analýza pre Okunov zákon v SR

VÝSLEDEK

<i>Regresní statistika</i>	
Násobné R	0,88653456
Hodnota spoľehlivosti R	0,78594353
Nastavená hodnota spoľehlivosti R	0,75536403
Chyba stř. hodnoty	0,82397376
Pozorování	9

ANOVA

	<i>Rozdíl</i>	<i>SS</i>	<i>MS</i>	<i>F</i>	<i>Významnost F</i>
Regrese	1	17,449693	17,44969	25,70165	0,001447612
Rezidua	7	4,7525293	0,678933		
Celkem	8	22,202222			

	<i>Koeficienty</i>	<i>Chyba stř. hodnoty</i>	<i>t stat</i>	<i>Hodnota P</i>	<i>Dolní 95%</i>
Hranice	2,34588659	0,67059	3,498243	0,010017	0,76019333
Tempo rastu reálného HDP (%)	-0,5441127	0,1073268	-5,06968	0,001448	-0,79790029

<i>Horní 95%</i>	<i>Dolní 95,0%</i>	<i>Horní 95,0%</i>
3,931579848	0,76019333	3,9315798
-0,290325024	-0,7979003	-0,290325

(Zdroj: vlastné výpočty)

Tab. 13 Vývoj čistých peňažných príjmov – domácnosti zamestnancov

Ukazovateľ	Roky								
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Čisté peňažné príjmy domácností zamestnancov (EUR)	2300	2589,2	2699	2853,4	3019,4	3099,2	3505,4	3913,1	4320,5
z toho v %									
čisté príjmy z pracovnej činnosti	81,4	80,6	82,6	82,1	77,2	77,1	77,7	76	75,3
príjmy z majetku	1,3	2,7	0,6	0,5	0,3	0,2	0,2	0,1	0,2
sociálne príjmy	9	8,1	8,3	8	13,6	15,3	13,8	14	13,6
z toho									
sociálne príjmy pre rodinu	3,1	2,5	2,9	2,6	4,7	5,6	5,3	5,1	5,1

(Zdroj: ŠÚ SR)

Tab. 14 Vývoj čistých peňažných príjmov – domácnosti SZČO

Ukazovateľ	Roky								
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Čisté peňažné príjmy domácností SZČO (EUR)	2558,7	2668,2	2961,5	3166,3	3295,9	3429,9	3541,7	4158,3	4384,2
z toho v %									
príjmy z podnikania	64,1	63,8	63	63,1	62,5	60,8	60,7	61,2	63,1
príjmy z majetku	0,8	2,1	0,9	0,4	1	0,6	0,3	0,4	0,2
sociálne príjmy	8,9	7,7	7,1	6,2	10,3	11,3	10,6	11,8	10,9
z toho									
dôchodky	2,7	2,6	2,4	2	4,4	4,8	4,5	5,7	4,8
sociálne príjmy pre rodinu	2,3	2	2,3	2,1	4,2	5,4	5,2	5,4	5,3

(Zdroj: ŠÚ SR)

Tab. 15 Vývoj čistých peňažných príjmov – domácnosti starobných dôchodcov

Ukazovateľ	Roky								
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Čisté peňažné príjmy domácností starobných dôchodcov (EUR)	2168,9	2353,4	2490,3	2617,8	2900,7	3080	3386,8	3743,8	4014
z toho v %									
sociálne príjmy	93,9	92	93,8	95,2	79,2	84,3	82,2	81	79,8
z toho									
dôchodky	93,4	91,4	93,2	94,7	76,4	81,7	79,3	78,5	77,6
príjmy z majetku	1,9	2,5	1,6	1,1	0,9	0,3	0,3	0,3	0,2

(Zdroj: ŠÚ SR)

Tab. 16 Vývoj čistých peňažných výdavkov – domácnosti zamestnancov

Ukazovateľ	Roky								
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Čisté peňažné výdavky domácností zamestnancov (EUR)	2256,6	2528,9	2582,5	2750,4	2890,9	2984,5	3425,3	3754,3	3947,7
v tom v %									
Spotrebné výdavky	92,2	90,9	91,5	91,1	90,7	91,6	91	89,3	88,9
v tom									
<i>potraviny a nealk. nápoje</i>	24,6	22,9	23,1	22,6	22,9	22,8	21,3	20,7	20,7
v tom									
potraviny	22,3	20,8	20,9	20,4	20,8	20,6	19,2	18,6	18,6
nealk. nápoje	2,3	2,2	2,2	2,2	2,1	2,2	2,1	2,1	2,1
<i>alkoholické nápoje a tabak</i>	3	2,7	2,7	2,7	3	2,8	2,8	2,6	2,5
<i>odievanie a obuv</i>	8,5	8,1	8	6,9	5,8	5,9	5,8	6	6,1
<i>bývanie, voda, elektrina, plyn a i.</i>	15	14,5	14,9	17,7	20,3	19,2	19,9	17,8	18
v tom									
nájomné	1,7	1,5	1,5	1,7	1,8	1,7	1,8	1,9	2,3
energia	9,5	9,5	10	12,4	13,8	12,6	13,6	12,2	11,7
<i>nábytok, bytové vybavenie</i>	5,4	5,1	5,2	4,7	4,1	4,3	4,4	5	4,6
<i>zdravotníctvo</i>	1,3	1,4	1,5	1,7	2	2,3	2,1	2,1	2,2
<i>doprava</i>	8,9	9,8	8,9	8,7	7,5	8,5	8,6	8,8	8,4
<i>pošta a telekomunikácie</i>	2,6	3,3	3,6	3,6	4,1	4,3	4,9	5	5,2
<i>rekreácia a kultúra</i>	8	7,7	7,8	7	6,5	6,5	6,8	6,9	7,6
<i>vzdelávanie</i>	0,7	0,7	0,6	0,6	0,7	1	0,7	0,8	0,5
<i>hotely, kaviarne a reštaurácie</i>	6,2	6,2	6,6	6,4	5,1	5,3	5,6	5,7	6,2
<i>rozličné tovary a služby</i>	8	8,5	8,6	8,5	8,6	8,8	8,3	7,9	6,9
Ostatné čisté výdavky	7,8	9,1	8,5	8,9	9,3	8,4	9	10,7	11,1

(Zdroj: ŠÚ SR)

Tab. 17 Vývoj čistých peňažných výdavkov – domácnosti SZČO

Ukazovateľ	Roky								
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Čisté peňažné výdavky domácností SZČO (EUR)	2592,4	2614,7	2998,1	3123,2	3223,4	3211,1	3318,7	3793,9	3943,2
v tom v %									
Spotrebné výdavky	92,1	93,8	90,9	91,3	92,6	91,1	91,2	90,1	89,1
v tom									
<i>potraviny a nealk. nápoje</i>	22,9	23,7	21,5	21,2	21,4	21,1	20,9	20,1	21,1
v tom									
potraviny	20,5	21,3	19,2	18,8	19,3	18,9	18,8	18	18,8
nealk. nápoje	2,4	2,4	2,3	2,4	2,1	2,1	2,1	2,1	2,2
<i>alkoholické nápoje a tabak</i>	3	2,7	2,4	2,4	2,7	2,6	2,6	2,4	2,5
<i>odievanie a obuv</i>	9,4	9,1	9,1	8,1	6,4	6,5	5,7	6,2	7,2
<i>bývanie, voda, elektrina, plyn a i.</i>	14,1	14,9	14,4	16,8	18,9	16,8	18,7	16,7	16,4
v tom									
nájomné	1,5	1,3	1,1	1,2	1,5	1,6	1,3	1,4	1,7
energia	9	10	9,6	12,2	12,4	11,4	13,6	11,7	11,3
<i>nábytok, bytové vybavenie</i>	5,8	5,2	5,3	4,5	4,9	3,2	3,4	3,4	4,3
<i>zdravotníctvo</i>	1,3	1,3	1,5	1,6	1,8	2,1	1,8	1,9	2,2
<i>doprava</i>	9,1	10,8	9,5	9,3	9,6	12,9	10,6	13,3	9,8
<i>pošta a telekomunikácie</i>	3,3	4,1	4,2	4,3	5	5	6	5,5	5,8
<i>rekreácia a kultúra</i>	9,2	8,1	8,7	8,9	8,4	6,2	6,9	7,3	7,6
<i>vzdelávanie</i>	0,8	0,8	0,5	0,6	1,1	1	1,3	1,1	0,7
<i>hotely, kaviarne a reštaurácie</i>	4,2	4,4	5	5,2	4,1	4,8	4,7	4,5	4,6
<i>rozličné tovary a služby</i>	9	8,7	8,8	8,4	8,4	8,8	8,5	7,5	6,9
Ostatné čisté výdavky	7,9	6,2	9,1	8,7	7,4	8,9	8,8	9,9	10,9

(Zdroj: ŠÚ SR)

Tab. 18 Vývoj čistých peňažných výdavkov – domácnosti starobných dôchodcov

Ukazovateľ	Roky								
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Čisté peňažné výdavky domácností starobných dôchodcov (EUR)	2220,8	2432,9	2508,1	2720,2	2843,2	3097,6	3460,8	3550,9	3842,5
v tom v %									
Spotrebné výdavky	91,3	90,4	88,3	90,9	95,1	94	92,3	93,1	90,6
v tom									
<i>potraviny a nealk. nápoje</i>	34	32,7	32	30,7	30,6	29,4	26,7	27,3	26,5
v tom									
potraviny	31,3	30	29,4	28,3	28,1	27	24,5	25	24,2
nealk. nápoje	2,7	2,7	2,6	2,4	2,5	2,4	2,2	2,3	2,2
<i>alkoholické nápoje a tabak</i>	3,4	3,5	3,2	2,9	2,9	2,6	2,5	2,7	2,6
<i>odievanie a obuv</i>	5	5,2	4,4	3,8	3,8	3,9	3,9	3,8	3,9
<i>bývanie, voda, elektrina, plyn a i.</i>	23	22,3	24,1	27,6	29,1	28,1	29,6	28,2	26,7
v tom									
nájomné	2,1	1,9	2	2	1,7	1,6	1,7	2,2	2
energia	16,3	16,8	17,7	21,6	21,6	20,6	22,4	20,6	19,6
<i>nábytok, bytové vybavenie</i>	5,5	4,9	5,9	4,3	4,4	4,6	4,6	5,2	5,8
<i>zdravotníctvo</i>	2,4	2,4	2,7	3,5	4,6	4,4	4,5	4,1	4,5
<i>doprava</i>	3,2	5	2,7	4,7	4,3	4,3	4,6	5,1	4,6
<i>pošta a telekomunikácie</i>	3	3,1	3,3	3,2	3,5	3,4	3,9	3,9	4
<i>rekreácia a kultúra</i>	5,7	4,9	4,7	4,5	4,6	4,6	4,9	5,6	5,4
<i>vzdelávanie</i>	0	0	0	0	0,2	0,1	0,3	0,1	0,1
<i>hotely, kaviarne a reštaurácie</i>	1	1,2	1,1	1,2	1,3	1,5	1,8	1,8	1,8
<i>rozličné tovary a služby</i>	5,4	5,2	4,2	4,5	5,8	7	4,9	5,4	4,7
Ostatné čisté výdavky	9,6	9,6	11,7	9,1	4,9	6	7,7	6,9	9,4

(Zdroj: ŠÚ SR)

Tab. 19 Hodnoty indexu ľudského rozvoja krajín porovnávaných so Slovenskom

Index ľudského rozvoja	Roky							
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Nórsko	0,961	0,944	0,956	0,966	0,967	0,968	0,970	0,971
Francúzsko	0,941	0,925	0,932	0,945	0,947	0,956	0,958	0,961
Spojené štáty americké	0,949	0,937	0,939	0,949	0,949	0,955	0,955	0,956
Česká republika	0,868	0,861	0,868	0,883	0,886	0,894	0,899	0,903
Taliansko	0,927	0,916	0,920	0,936	0,939	0,947	0,950	0,951
Slovensko	0,840	0,842	0,843	0,849	0,856	0,867	0,873	0,880
Lotyšsko	0,810	0,811	0,823	0,84	0,848	0,852	0,859	0,866
Rumunsko	0,788	0,773	0,778	0,802	0,811	0,824	0,832	0,837
Turecko	0,758	0,734	0,751	0,781	0,785	0,796	0,802	0,806
Ukrajina	0,754	0,766	0,777	0,77	0,776	0,783	0,789	0,796
Čína	0,719	0,721	0,745	0,738	0,744	0,756	0,763	0,772
Indonézia	0,673	0,682	0,692	0,709	0,714	0,723	0,729	0,734
Egypt	0,665	0,648	0,653	0,704	0,709	0,696	0,700	0,703
Zambia	0,431	0,386	0,389	0,417	0,435	0,466	0,473	0,481
Niger	0,258	0,292	0,292	0,31	0,314	0,330	0,335	0,340

(Zdroj: UNDP – Human Development Report)